

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Privatinės teisės katedra

Austėjos Leliūnaitės

V kurso, civilinės ir verslo teisės

studijų šakos studentės

Magistro darbas

„Delavero“ efektas bendrovių teisėje

„Delaware“ effect in Company Law

Vadovas: partnerystės doc. Gintautas Bartkus

Recenzentas: doc. dr. Deividas Soloveičik

Vilnius

2025

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojamas „Delavero“ efekto reiškiny – jo istorinės ištakos, susiformavimas, esmė, iš jo kylančios teorijos, poveikis kitoms jurisdikcijoms. Taip pat dėmesys skiriamas Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos bendrovių teisinio reguliavimo analizei, siejant jį su Delavero valstijos teisiniu reguliavimu – lyginamos teisinės sistemos, pateikiami skirtumai ir panašumai, apibūdinami ir teismo procesai susiję su bendrovių ginčais.

Pagrindiniai žodžiai: teisinis reguliavimas, bendrovių teisė, jurisdikcijų konkurencija, valdymo organai, bendrovių steigimas.

This paper analyses the Delaware effect - its historical origins, formation, substance, theories and impact on other jurisdictions. It also focuses on the analysis of the European Union and the Republic of Lithuania's company law regulation in relation to the Delaware state law regulation - comparing the legal systems, presenting the differences and similarities, and describing the court proceedings in relation to company disputes.

Keywords: legal regulation, company law, jurisdictional competition, management bodies, corporate incorporation

TURINYS

Ižanga	2
1. “Delavero” efektas: samprata, teoriniai pagrindai ir istorinė raida.....	5
1.1. “Delavero” efekto apibrėžimas.....	5
1.1.1. Lankstus teisinis reguliavimas.....	5
1.1.2. Palankios sąlygos vadovybei.....	6
1.1.3. Efektyvus teismų mechanizmas	6
1.1.4. Teisinis stabilumas, nuspėjamumas	6
1.1.5. Patrauklus mokestinis režimas	7
1.2. Reguliavimo konkurencijos teorija.....	9
1.2.1. „Lenktynių iki dugno“ teorija.....	9
1.2.2. „Lenktynių aukštyn“ teorija	10
1.3. “Delavero” efekto istorija ir susiformavimas JAV	15
2. “Delavero” efektas Europoje	18
2.1. Tarybos direktyva 2011/96/ES 2011 m. lapkričio 30 d. dėl bendrosios mokesčių sistemos, taikomos įvairių valstybių narių patronuojančioms ir dukterinėms bendrovėms 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų	19
2.2. 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų.....	22
3. Lietuvos bendrovių teisės reguliavimas	34
3.1. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo reglamentavimas	34
3.2. Lietuvos bendrovių mokestinė aplinka	47
3.3. Bendrovių ginčų nagrinėjimas	50
IŠVADOS.....	53
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	55
SANTRAUKA	60
SUMMARY	61

IŽANGA

Nagrinėjamos temos charakteristika ir aktualumas: Šiame darbe analizuojamas „Delavero“ efektas bendrovių teisėje (toliau – Delavero efektas), kuris reiškia jurisdikcijų konkurenciją dėl palankesnių sąlygų verslo steigimui. Sąvoka „Delavero efektas“ kilusi iš valstijos Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau – JAV), pavadinimu Delaveras (angl. *Delaware*) kuri yra tapusi pasauliniu bendrovių steigimo centru dėl lankstaus teisinio reguliavimo, specializuoto teismų mechanizmo bei verslui palankių įstatymų. Sukurtas modelis skatina verslo progresyvumą tačiau, kelia ir daug teisinio reguliavimo iššūkių, tiek JAV, tiek ir tarptautiniu mastu. Temos aktualumas pasauliniame kontekste yra akivaizdus – būtent Delavero efektas lemia tai, kad didelė dalis tarptautinių korporacijų steigiasi būtent šioje JAV valstijoje, nepaisant to, kad tai tikrai nėra vienintelė JAV valstija, kurioje būtų galima įsisteigti ar vykdyti veiklą. Delavero efekto „sėkmė“ skatina ir kitas valstybes siūlyti konkurencingas teisinio reguliavimo sąlygas, siekiant pritraukti bendrovių steigimąsi. Europoje tai matoma per Europos Sąjungos priimamus dokumentus susijusius su bendrovių teise. Lietuvos kontekste ši tema yra ypač aktuali, siekiant ir mums tapti patrauklia verslo steigimo vieta įvairiems subjektams. Lyginant JAV Delavero valstijos teisinį reguliavimą su Europos Sąjungos ir Lietuvos teisiniu reguliavimu, pastebima tikrai nemažai skirtumų. Tad kyla klausimas – ar įmanoma, ir jei taip, tai kuriuos Delavero efekto modelio elementus Lietuva galėtų perimti ir taikyti mūsų nacionalinėje teisėje, o gal kai kuriuos jau taikome ir dabar? Ši tema reikšminga tiek praktiniu, tiek ir moksliniu lygmeniu – investuotojams, teisininkams, politikams. Darbe pateiktas tyrimas leidžia geriau suprasti jurisdikcijų konkurencijos poveikį bendrovių teisės raidai, analizuoti Delavero efekto reikšmę, ištakas JAV, pasireiškimą Europoje, įvertinti esamo teisinio reguliavimo Lietuvoje privalumus ir trūkumus.

Temos originalumas: Delavero efekto nagrinėjimas įvairiais aspektais nėra nauja tema teisės pasaulyje. Kadangi Delavero efekto ištakos prasideda JAV, šios šalies mokslininkai daugiausiai dėmesio skiria Delavero efekto analizei ir pritaikymui pačioje JAV. Mažiau dėmesio yra skiriama platesniam Delavero efekto aiškinimui bei pasireiškimui analizavimui Europos šalių kontekste, tame tarpe ir Lietuvos, tad darbo originalumas pasireiškia tuo, kad jame plačiai apžvelgiamas šio efekto realus egzistavimas, o jam parodyti darbe konkrečiai analizuojami Delavero valstijoje, Europos Sąjungoje ir Lietuvoje išleisti teisės aktai susiję su bendrovių teisiniu reguliavimu.

Darbo tikslas: išanalizuoti Delavero efekto reiškinių bendrovių teisėje, jo istorinius pagrindus, teisinį reguliavimą ir poveikį kitoms jurisdikcijoms. Apžvelgti Europos

Sąjungos bendrovių teisės reguliavimą lyginant jį su Delavere taikomu reguliavimu bendrovėms. Išanalizuoti pagrindinius Lietuvos bendrovių teisės aspektus, lyginant juos su Delavero bendrovių teise.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti Delavero efekto esmę.
2. Įvertinti Delavero efekto pasireiškimą Europoje.
3. Išanalizuoti esamą bendrovių teisės reguliavimą Lietuvoje lyginant jį su galiojančiu Delavere.

Tyrimo objektas: Delavero efekto reiškinyms bendrovių teisėje ir jo įtaka skirtingoms jurisdikcijoms ypatingą dėmesį skiriant Delavero, Europos Sąjungos ir Lietuvos bendrovių teisiniam reguliavimui.

Tyrimo metodai:

1. Lyginamasis metodas – analizuojamos ir lyginamos skirtingų jurisdikcijų bendrovių teisės sistemos, jų reguliavimo ypatumai, skirtumai ir panašumai.
2. Doktrininis metodas – nagrinėjami teisės aktai, moksliniai straipsniai, susiję su Delavero efektu.
3. Istorinis metodas – analizuojamas Delavero efekto susiformavimas, pagrindiniai teisiniai pokyčiai.
4. Loginis – analitinis metodas – taikomas aiškinant teisės normų turinį, darant apibendrinimu, rašant išvadas.

Svarbiausi šaltiniai: Šiame darbe naudojami įvairių rūšių šaltiniai, kurie leidžia išsamiai išanalizuoti Delavero efekto reiškinį bendrovių teisėje ir jo pasireiškimą skirtingose jurisdikcijose. Pagrindiniu šaltiniu būtų įvairių teisės mokslininkų monografijos ir straipsniai, nagrinėjantys Delavero efektą, jo pasireiškimą, istoriją, vienas iš jų Seligman, J. A straipsnis pavadinimu BRIEF HISTORY OF DELAWARE'S GENERAL CORPORATION LAW OF 1899, kuriame išsamiai pateikiama Delavero bendrovių teisinio reguliavimo susikūrimo istorija. Darbe daug remiamasi ir teisės aktais, šiuo laikotarpiu galiojančiais ir reguliuojančiais bendrovių teisę tiek Europos Sąjungoje, pvz. 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų, tiek Lietuvoje pvz. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių

įstatymas, ypač siekiant išanalizuoti esamą teisinį reguliavimą bei lyginant jį su galiojančiu Delavere, pagal Delavero kodekso 8 skyriaus (angl. *title*) 1 dalį (angl. *chapter*).

1. „Delavero“ efekto samprata ir teorija

1.1. „Delavero“ efekto apibrėžimas

Delavero efektas – bendriausia prasme tai yra reiškiny, kai viena jurisdikcija tampa dominuojančia bendrovių įsisteigimo vieta, pritraukdama įmones dėl palankaus teisinio reguliavimo. Šio reiškinio pavadinimas kilęs iš valstijos Jungtinėse Amerikos Valstijose – Delavero. Būtent ši valstija XX a. tapo pagrindiniu verslo steigimo centru JAV. Šiandien, kaip skelbia Delavero korporacijos skyrius (angl. *Delaware Division of Corporations*) daugiau nei 67% visų „Fortune 500“ bendrovių yra registruotos Delavere, o taip pat per 2023 m. beveik 300 000 įmonių JAV pasirinko šią valstiją kaip savo teisinę buveinę. Tais pačiais, 2023 m., rudenį, Delavero valstijoje pasiektas rekordinis skaičius joje registruotų įmonių – 2 milijonai. Kyla klausimas, kuo gi ypatinga ši valstija, pritraukusi daugelį didžiausių pasaulio bendrovių steigtis būtent čia, net jeigu jos ir nevykdo veiklos Delavero valstijoje, o tai daro kitose JAV valstijose, ar netgi kitose pasaulio šalyse?

1.1.1. Lankstus teisinis reguliavimas

Delavero bendrovių įstatymas (angl. *Delaware General Corporation Law*) (Delavero kodekso 8 skyriaus 1 dalis), (toliau - DGCL) yra vienas lanksčiausių ir liberaliausių bendrovių teisės aktų JAV. Lankstumas ir liberalumas pasižymi tuo, kad leidžiama didelė sutartinė laisvė, valdybos sprendimų savarankiškumas bei griežtų formalumų vengimas. Pvz. DGCL 102 str. pavadinimu „Steigimo pažymėjimo turinys“ (angl. *Contents of certificate of incorporation*) a dalyje ir jos punktuose nurodoma, kokia informacija privalomai turi būti nurodoma steigimo dokumente¹. Tačiau to paties straipsnio b dalies pirmu punktu, įmonei suteikiama laisvė, neprieštaraujant kitiems valstijoje taikomiems įstatymams, nustatyti bet kokias kitas taisykles, susijusias su bendrovės valdymu, akcininkų teisėmis, ir pan., bei jas įtraukti į steigimo dokumentą. Taip pat steigimo pažymėjimas gali būti keičiamas, pvz. bendrovė gali keisti pavadinimą, veiklos kryptį, didinti arba mažinti įstatinį kapitalą, keisti bendrovės veiklos laikotarpį ir pan.

¹ Bendrovės pavadinimas, veiklos tikslas, akcijų skaičius ir klasės, buveinės adresas ir biuras Delavere, direktorių (valdybos) ir steigėjų informacija, jeigu taikoma – akcininkų atsakomybės ribojimo nuostatos, kitos papildomos su valdymu ir teisėmis susijusios nuostatos.

1.1.2. Palankios sąlygos vadovybei

Šis aspektas pasireiškia vadovų atsakomybės ribojimu bei didesnės laisvės priimant sprendimus suteikimu. Įtvirtinta verslo sprendimo taisyklė (angl. *Business judgement rule*) suteikia apsaugą ir užtikrina, kad bendrovių vadovai nebus baudžiami už priimtus verslo sprendimus (pvz. jei dėl priimtų sprendimų bendrovė patyrė finansinių nuostolių), jei jie veikė sąžiningai, su deramu rūpestingumu ir be interesų konflikto. Bendrovių vadovų veikimas preziumuojamas kaip teisėtas, nebent įrodomas aukščiau minimų principų pažeidimas. Taip pat DGCL nustato platesnes teises vadovybei priimti sprendimus susijusius su bendrove, negu akcininkams, o vadovybės ir akcininkų kompetencijos ribos plačiau bus analizuojamos šio darbo trečioje dalyje.

1.1.3. Efektyvus teismų mechanizmas

Delavere veikia specializuotas Kanclerio teismas (angl. *Delaware Court of Chancery*) (toliau – Kanclerio teismas), kuriame nagrinėjami išimtinai verslo srities ginčai². Šiame teisme, skirtingai nei įprasta JAV teismuose, nėra prisiekusiųjų teismo, kas leidžia teisėjams priimti sprendimus greičiau – kartais net per kelias savaites: „Delavero teismai taip pat veikia greitai. Kanclerių teismas reguliariai nagrinėja skubius ginčus, kuriems būtinas operatyvus sprendimas per kelias savaites ar mėnesius...Net ir ne tokiais skubiais atvejais Delavero teismai dažnai bylas išnagrinėja ne per metus, o per kelis mėnesius. Ši sparta yra vertinga įmonėms, susiduriančioms su neatidėliotinomis aplinkybėmis ir nuolat besikeičiančiomis verslo sąlygomis.” (Simmerman et. al. 2024). Toks greitumas ypatingai naudingas verslams, kadangi ilgai trunkantys teismo sprendimai gali lemti nemažus nuostolius. Taip pat Kanclerio teisme teisėjai paprastai yra buvę verslo teisės akademikai ar praktikai, ypač patyrę šioje teisės šakoje, o tai lemia tiek sprendimų priėmimo greitį, tiek ir tikslumą.

1.1.4. Teisinis stabilumas, nuspėjamumas

Ilgalaikė, nuosekli ir plati teismų praktika, daug suformuotų precedentų, kurie verslo subjektams iš anksto leidžia įsivertinti, kokios galimos jų veikimo versle pasekmės, priimant vienokius ar kitokius sprendimus. Nors Delavero reguliavimas yra retai drastiškai besikeičiantis, kas iš vienos pusės ir užtikrina teisinį stabilumą, tačiau tikrai būtų neteisinga

² Pavyzdžiui susiję su įmonių įsigijimais, susijungimais, akcininkų teisėmis, bendrovių valdymu ir pan.

manyti, jog įstatymų leidybos srityje veikla yra stagnuojanti – DGCL peržiūrimas ir atnaujinamas pakankamai dažnai, siekiant kuo labiau pritaikyti teisinį reguliavimą prie sparčiai vykstančių rinkos pokyčių: „Pavyzdžiui, pastaraisiais metais, atsižvelgiant į pastebėtas tendencijas ir sunkumus, su kuriais susiduria Delavero korporacijos, DGCL buvo atnaujintas, kad bendrovėms būtų sudarytos sąlygos priimti papildomas apsaugos priemonės pareigūnams ir kad bendrovėms būtų lengviau atlikti atvirkštinį akcijų padalijimą. Su gana ribotomis išimtimis teisėkūros procesas Delavere vyksta apolitiškai ir nuosaikiai, o pagrindinis tikslas - išlaikyti aukštą DGCL kokybę.“ (Weitzman, 2022).

1.1.5. Patrauklus mokestinis režimas

Daugelio bendrovių vienas iš pagrindinių motyvų, renkantis Delavero valstiją kaip veiklos buveinę yra mokesčių reglamentavimas įmonėms. Kalbant apie Delavero mokestinę sistemą bendrovėms svarbūs keli aspektai: 1. Delavere nėra įmonių pajamų mokesčio bendrovėms, kurios nevykdo veiklos šioje valstijoje. Taip pat, nėra ir PVM ar pardavimo mokesčių jeigu šie nevykdomi pačioje valstijoje (Miller, 2023). 2. Delavere nėra apmokestinamos pajamos gautos iš nematerialaus turto – prekių ženklų, autorinių teisių, patentų: „...Delavero įmonių pelno mokesčio kodekso 1902 straipsnio b dalies 8 punktas, atleidžia bendroves nuo pelno mokesčio mokėjimo Pirmajai valstijai, jei jų pagrindinė veikla yra „nematerialių investicijų“, pavyzdžiui, patentų ir prekių ženklų, valdymas.“ (Weitzman, 2022, p. 32). Toks reguliavimas suformavo reiškinį, vadinamą „Delavero spraga“ (*angl.* Delaware loophole) – tai mokestinė strategija, kurią taiko dažniausiai didelės korporacijos siekdamos sumažinti mokesčius kitose JAV valstijose. „... Delaveras nuolat patenka į šalies ir užsienio mokesčių rojaus sąrašų viršūnes, nes čia įmonės gali sumažinti mokesčius kitoje valstijoje, pavyzdžiui, toje, kurioje iš tikrųjų vykdo veiklą arba kurioje yra jų būstinė, perkeldamos honorarus ir panašias pajamas į Delavero kontroliuojančiąsias bendroves, kur jos nėra apmokestinamos.“ (Wayne, 2012). „Delavero spragos“ veikimą realybėje geriausiai galima suprasti per konkrečius realius pavyzdžius, vienas iš jų: JAV bendrovė „Home Depot“, kuri įsteigė dukterinę bendrovę „Homer TLC“ Delavere ir jai perdavė savo prekių ženklus. „Home Depot“ tuomet mokėjo „Homer TLC“ už teisę naudoti tuos pačius prekių ženklus. „Iš pradžių „Home Depot“ sutiko mokėti bendrovei „Homer“ 1,5 proc. bendrųjų pardavimų, o 1999 m. šią sumą padidino iki 4,0 proc. Mainais už tai kompiuterinės įrangos tinklui buvo leista naudoti prekių ženklus - tuos pačius prekių ženklus, kuriuos jis naudojo visą laiką. Įmonė faktiškai mokėjo sau už naudojimąsi ta pačia intelektine nuosavybe, kurią pati sukūrė ir naudojo iki tol.“ (Weitzman, 2022, p. 45-49).

Viso to rezultatas – Delavere įsteigta „Homer TLC“ bendrovė, turinti vos 4 darbuotojus, tapo „bendrove milžine“ su beveik 2 milijardus dolerių siekiančiomis metinėmis pajamomis, kurios beje, pagal aukščiau nurodytą ir Delavere taikomą įstatymą nebuvo apmokestintos, todėl, „Home Depot“ taip ženkliai sutaupė mokamų mokesčių kitose veiklos vykdymo valstijose JAV (Weitzman, 2022, p. 45-49). Nors, toks bendrovių veikimas ir naudojimasis „Delavero spraga“ ir nėra nelegalus, tačiau ne visada bendrovėms pavyko šiuo būdu sumažinti mokėtinų mokesčių dydį. Taip atsitiko ir su „Home Depot“ – „...Teismai palaikė valstijos pusę ir nurodė „Home Depot“ sumokėti Arizonos valstijos mokestį už visas pajamas, gautas iš jos parduotuvių Arizonoje, įskaitant mokėjimus, kuriuos ji atliko „Homer TLC“.(Weitzman, 2022, p. 45-49).

Šios ypatybės, kurios sudaro patį Delavero efektą, kaip reiškini, ir yra tai, kas iš esmės išryškina jį. Delavero modelis tapo *de facto* standartu bendrovių teisėje – tiek daugelis JAV jurisdikcijų, tiek ir kitos jurisdikcijos už JAV ribų, daugiau ar mažiau adaptuoja jo principus, siekiant išlikti ar tapti konkurencingesnėmis. Delavero modelis skatina kitų valstybių teisinių sistemų tobulėjimą, patikimumą, kuris itin svarbus investuotojams, verslams.

1.2. Reguliavimo konkurencijos teorija

Delavero efektą lemia jurisdikcijų konkurencija – skirtingos valstybės varžosi dėl kuo didesnių verslus įsteigusių subjektų skaičiaus, įtvirtindamos viena už kitą palankesnes teisinės sąlygas. Reguliavimo konkurencijos teorija tai ir aiškina – skirtingų jurisdikcijų konkurenciją tarpusavyje. Reguliavimo konkurencija atsiranda tada, kai įmonės gali laisvai pasirinkti jurisdikciją, kurioje jos registruojasi ir/arba vykdo veiklą. Šią teoriją apibūdina iš jos kylančios dvi, priešingos viena kitai teorijos – „Lenktynių iki dugno“ (angl. „*Race to the bottom*“) ir „Lenktynių aukštyn“ (angl. „*Race to the top*“).

1.2.1. „Lenktynių iki dugno“ teorija

Pradedant nuo „Lenktynių iki dugno“ teorijos – ji teigia, kad konkurencija tarp jurisdikcijų dėl verslo steigimo joje, gali sukelti nuosmukį kokybiškame teisiniame reguliavime, nes valstybės pasirenka mažinti reikalavimus, švelninti teisinį reguliavimą, tam kad pritrauktų įmones steigtis būtent joje. Reikalavimų mažinimas, teisinio reglamentavimo švelninimas bei bendrai, įstatymų ir reguliavimo pritaikymas bendrovių naudai gali pasireikšti įvairiais būdais:

- Silpnėse bendrovės akcininkų apsauga, suteikiant vadovybei (bendrovėms vadovui, valdybai) daugiau laisvės kontroliuoti bendrovę.
- Pačių vadovų atsakomybės mažinimu – taip pastiprinama vadovų laisvė veikti.
- Mažesniais mokesčiais – įvairūs lengvatiniai mokestiniai režimai, dar labiau skatinantys verslus pasirinkti atitinkamą jurisdikciją.

Mokslininkai savo straipsniuose pateikia daugybę „Lenktynių iki dugno“ apibūdinimų, vienas iš jų: „...vadovai kontroliuoja steigimo sprendimus, todėl valstybės konkuruoja siūlydamos įstatymus, kurie tenkina vadovų asmeninius interesus akcininkų sąskaita.“ (Kahan, et. al., 2003, p. 4). Taip pat: „Delavero teisė, remiantis „Lenktynių iki dugno“ teorija, yra palanki vadovams, dažnai akcininkų sąskaita...“ (Roe, 2002, p. 8) Šie teiginiai išryškina „Lenktynių iki dugno“ teorijos vieną iš pagrindinių aspektų – vadovų didžiulę įtaką bendrovių veikimui, netgi platesnę, nei akcininkų.

„Lenktynių iki dugno“ teorija, iš pirmiau pateikto išaiškinimo gali pasirodyti esanti itin naudinga. Švelnesnis teisinis reglamentavimas, mažesni mokesčiai – atrodo viskas ko reikia bendrovei norėti steigtis konkrečioje jurisdikcijoje, taikančioje šias ypatybes. Tačiau,

kaip ir kone kiekvienas reiškinytis teisėje, taip ir ši teorija, nėra vien naudinga. Toliau pateikiami „Lenktynių iki dugno“ kritikos aspektai:

1. Darbo teisės sritis. „Pavyzdžiui, mažmeninės prekybos sektorius dažnai kaltinamas tuo, kad lenktyniauja „iki dugno“, o darbo užmokesčio mažinimas ir išmokų mažinimas yra lengvas taikinytis. Visas šis sektorius priešinas darbo teisės pakeitimams, kurie padidintų išmokas ar darbo užmokestį, o tai savo ruožtu padidintų sąnaudas.“ (Chen, 2024). Dalis įmonių, savo veiklos vykdymo vietas keičia į tas, kuriose nustatyti mažesni atlyginimai – siekiant patirti mažesnius kaštus, kas be abejo yra naudinga pačiai įmonei, tačiau tai atsiliepia ir daro neigiamą poveikį visuomenės naudai – sumokama mažiau mokesčių, prastėja šalies ekonominė padėtis, gyvenimo sąlygos ir t.t.

2. Tęsiant ties mokesčių sritimi – jurisdikcijos, siekdamos pritraukti daugiau verslų, kaip pvz. ir Delaveras, dažnai lenktyniauja viena su kita keisdamos savo su mokesčiais susijusius įstatymus. Vaikymasis palankesnio mokesčio reguliavimo, taip pat stipriai daro įtaką verslų steigimuisi ir veiklos vykdymo vietos pasirinkimui. Turint omenyje tai, kad iš esmės vienas iš pagrindinių, o kartais netgi ir pagrindinis įmonės tikslas yra uždirbti kuo daugiau pelno, patiriant kuo mažiau sąnaudų, tampa savaime suprantama, kad jurisdikcijos, kurios nustato pvz. mažesnius mokesčius, įvairias mokesčių lengvatas, verslams tampa žymiai patrauklesnės ir pritraukia daugiau investuotojų. Pernelyg įmonėms palankus mokesčio reguliavimas taip pat gali atsiliiepti konkrečios valstybės visuomenei, bei apskritai – valstybės pažangai, ekonominiam stiprumui.

3. Itin svarbūs yra ir aplinkosauginiai klausimai, dažnai taip pat susiję su mokesčiais bei apskritai, teisiniu reguliavimu (leidimais, draudimais ir pan.). „Lenktynių iki dugno“ teorija gali pasireikšti ir aplinkosauginių reikalavimų švelninimu, kas paskatintų griežčiau šį aspektą reguliuojančiose jurisdikcijose esančius verslus perkelti savo buveines (Chen, 2024). Šiuolaikiniame pasaulyje, kai palaipsniui pereinama prie tvaresnių ir gamtą labiau tausojančių sprendimų, švelnesnis reguliavimas gali atrodyti kaip žingsnis atgal.

1.2.2. „Lenktynių aukštyn“ teorija

Atvirkštinė, nei „Lenktynių iki dugno“ teorija yra „Lenktynių aukštyn“ teorija. Pastarosios esmė – optimalios teisinės aplinkos kūrimas. Jeigu „Lenktynių iki dugno“ teorijoje kalbame apie itin didelį reguliavimo švelninimą, valdybos kompetencijų priimti didžiąją dalį sprendimų bei netgi viršenybės prieš akcininkus įtvirtinimą, apskritai teisinių standartų mažinimą, tai „Lenktynių aukštyn“ siekis – kurti tokią teisinę sistemą, kurioje:

- Sustiprinama akcininkų apsauga;
- Optimizuojamas įmonių valdymas;
- Didinamas investuotojų pasitikėjimas.

Šios teorijos siekiai gali būti įgyvendinami:

1. Efektyvinant teisinį reguliavimą – konkurencija tarp valstybių galėtų būti postūmiu joms kurti kuo konkretesnius ir aiškesnius su bendrovėmis susijusius įstatymus, mažinti teisinius neapibrėžtumus.

2. Didinant teisinį stabilumą – Delavere jis pasireiškia per išimtinai verslo ginčams skirtą Kanclerio teismą. Šio teismo specifika (ypač tas faktas, jog čia nėra JAV būdingo prisiekusiųjų teismo), aukštos kompetencijos teisėjai išmanantys bendrovių teisės peripetijas, greitas bylų išnagrinėjimas, precedentų kūrimas didina teisinį stabilumą.

3. Gerinant įmonių valdymo kokybę, didinant skaidrumą – verslo sprendimo taisyklė yra vienas iš valdymo kokybės gerinimo pavyzdžių Delavere, šios taisyklės dėka aiškiai reglamentuotos fiduciarinės vadovų pareigos – rūpestingumo pareiga (angl. *The Duty of Care*) ir lojalumo pareiga (angl. *The Duty of Loyalty*). Prie skaidrumo didinimo JAV žymiai prisidėjo ir 2000-ųjų metų pradžioje kilę skandalai – Enron ir WorldCom:

1. Enron skandale paaiškėjo, kad įmonė Enron, kuri buvo viena didžiausių JAV energetikos bendrovių, ilgą laiką manipuliavo finansinėmis ataskaitomis, slėpdama skolas, kurdama fiktyvius pelno duomenis naudodama sudėtingas apskaitos schemas ir perkeldama turtą į „specialiosios paskirties subjektus“ (angl. *Special purpose entities*) – su išorės šalimis įsteigtas komanditines ūkines bendrijas (angl. *limited partnerships created with outside parties*), kurias Enron naudojo kaip „probleminio turto savartynus“ (angl. „*dump sites for its troubled assets*“). Turtas, perduotas šiems subjektams nebūdavo įtrauktas į Enron buhalterinę apskaitą, todėl nuostoliai atrodydavo mažesni, nei buvo iš tiesų. (Bondarenko, 2025)

2. Telekomunikacijų bendrovė WorldCom, klastojo savo finansines ataskaitas, neteisėtai įrašydama daugiau nei 3,8 mlrd. JAV dolerių veiklos sąnaudų kaip investicijas, kad padidintų pelną: „Siekdama nuslėpti mažėjantį pelningumą, „WorldCom“ padidino grynąsias pajamas ir pinigų srautus, registruodama išlaidas kaip investicijas. Kapitalizuodama išlaidas, ji 3,8 milijardo JAV dolerių, įskaitant 3,055 milijardo JAV dolerių 2001 m. ir 797 milijonus JAV dolerių 2002 m. pirmąjį ketvirtį, padidino pajamas ir vietoj 1,38 milijardo JAV dolerių nuostolio nurodė jį kaip grynąjį pelną.“ (Hayes, 2024) Tyrimo metu nustatyti tiek klastojimai, tiek ir kad įmonės vadovai sistemingai

manipuliuodavo apskaita. Šio skandalo išvada – WorldCom bankrotas ir sugriežtinti apskaitos standartai bei valdybos priežiūra įmonėse.

Tiek Enron, tiek WorldCom skandalai paskatino JAV priimti Sarbanes-Oxley aktą (angl. *The Sarbanes-Oxley act*), kuris sugriežtino finansinių ataskaitų skaidrumo ir audito reikalavimus. Pagrindiniai Sarbanes-Oxley akto aspektai:

1. Šio akto pagrindu įsteigta nepriklausoma institucija – Viešųjų įmonių apskaitos priežiūros valdyba (angl. *Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB)*), atsakinga už audito įmonių steigimąsi, standartų nustatymą, patikrinimus, drausminių priemonių taikymą ir pan., siekiant užtikrinti auditorių nepriklausomumą bei jų veiklos skaidrumą ir kokybę (The Sarbanes-Oxley act, 2002);

2. Auditorių nepriklausomumas – audito įmonėms uždrausta teikti tam pačiam klientui tiek audito, tiek ne audito paslaugas (The Sarbanes-Oxley act, 2002);

3. Vadovų atsakomybė – įmonių vadovai privalės asmeniškai patvirtinti finansinių ataskaitų teisingumą, o už melagingas finansines ataskaitas ir jų patvirtinimus numatytos griežtos bausmės (The Sarbanes-Oxley act, 2002);

4. Finansinių ataskaitų išsamumas – nurodoma atskleisti detalesnę įmonės finansinę informaciją, įskaitant visus reikšmingus nebalansinius sandorius ir ryšius, pateikti pro forma finansinę informaciją taip, kad ji nebūtų klaidinanti (The Sarbanes-Oxley act, 2002);

5. Įtvirtinta apsauga darbuotojams, pranešantiems atitinkamoms institucijoms apie galimus įmonėje daromus finansinius pažeidimus (The Sarbanes-Oxley act, 2002).

„Lenktynių aukštyn“ teorijos kritikos aspektai:

1. Monopolizacijos rizika – nors konkurencija tarp jurisdikcijų ir kaip minėta aukščiau gali daryti įtaką, skatinti aukštesnius standartus, bei gerinti teisinį reglamentavimą, kita šio medalio pusė – dominuojančios jurisdikcijos susiformavimas. Ne kiekviena valstybė gali turėti pakankamų išteklių jog galėtų veiksmingai konkuruoti su kitomis jurisdikcijomis. Todėl, automatiškai susidaro situacija, kai kelios jurisdikcijos galėtų tapti dominuojančiomis bei pritraukti didžiąją dalį verslų, kitas jurisdikcijas palikdamos nuošalyje. Taip yra ir su Delavero valstija JAV: „... (i) Delaveras užima monopolinę padėtį už valstybės ribų steigiamų bendrovių rinkoje, (ii) Delaveras gauna didelę virškonkrencinę grąžą iš nevalstybinių įmonių steigimo veiklos ir (iii) kitos valstijos nededa pastangų, kad taptų patrauklios už valstybės ribų steigiamoms bendrovėms.” (Bebchuk et. al. 2002). Tokia Delavero pozicija susiformavo dėl kelių priežasčių: 1.

Ilgametė lyderystė ir palankus reglamentavimas: “Delaveras šioje rinkoje dominuoja nuo praėjusio amžiaus pradžios, kai Naujasis Džersis, kuris tuo metu buvo rinkos lyderis, priėmė taisykles, dėl kurių Naujajame Džersyje registruotos įmonės atsidūrė nepalankioje padėtyje.” (Bebchuk et. al. 2002). 2. Silpna reali konkurencija: “...tariamai didelio lenktyniavimo tarp valstijų, siekiančių skatinti įsisteigti įmones, paprasčiausiai nėra... Delavero dominuojanti padėtis yra daug stipresnė, taigi ir konkurencinė grėsmė, su kuria jis susiduria, yra daug mažesnė, nei buvo pripažinta anksčiau.” (Bebchuk et. al. 2002). 3. Teisinės infrastruktūros pranašumai: “Šiuo metu Delavero siūlomas „produktas“ turėtų apimti ne tik jo taisykles, bet ir institucinę infrastruktūrą, įskaitant specializuotą Delavero kanceliarijos teismą, ir tinklo privalumus, kuriais šiuo metu naudojasi Delavero korporacijos.” (Bebchuk et. al. 2002). 4. Finansiniai ištekliai: “...Delaveras yra faktinė monopolininkė už valstybės ribų steigiamų bendrovių rinkoje, ir nė viena kita valstija neužima svarbios pozicijos šioje rinkoje.” (Bebchuk et. al. 2002). 5. Gebėjimas greitai prisitaikyti prie konkurentų: “Delaveras galėtų “prilygti” konkurentui, perimdamas jo patobulintas taisykles; tokiu atveju už valstybės ribų steigiamas bendrovės Delavere galėtų išlaikyti jo pradiniai tinklo pranašumai, o konkurentas taptų tik priemone, verčiančia Delaverą tobulinti savo taisykles.” (Bebchuk et. al. 2002).

2. Reguliavimo perviršis. Itin konkretus ir griežtas reguliavimas gali būti vienas iš veiksnių, dėl kurio kai kurios jurisdikcijos nėra patrauklios steigtis verslams. Kaip ir išanalizuota aukščiau šiame darbe, Delavero valstijos bendrovių teisinis reguliavimas pasižymi lankstumu – įstatymais nėra griežtai numatytas bendrovės reguliavimas, pvz. konkretus valdybos narių skaičius, ar būtinybė visą laiką veikti po vienu bendrovės pavadinimu, turėti tik vieno dydžio įstatinį kapitalą ir pan., įvesta verslo sprendimo taisyklė suteikianti pakankamai daug laisvių bendrovės vadovams. Pavyzdžiui, Niujorko bendrovių įstatymo „Niujorko verslo korporacijų įstatymas“ (angl. „*The New York Business Corporation Law*“) 401 str. numato, kad „Pagal šį skyrių steigiamos korporacijos steigėjais gali būti vienas ar daugiau aštuoniolikos metų ar vyresnių fizinių asmenų.“ O Delavero DGCL 101 str. numato, kad „Bet kuris asmuo, partnerystė, asociacija ar korporacija, vienas ar kartu su kitais, neatsižvelgiant į tokio asmens ar subjekto gyvenamąją vietą, nuolatinę gyvenamąją vietą ar įregistravimo valstybę, gali įsteigti ar organizuoti korporaciją pagal šį skyrių....“ Tarp dviejų valstijų matomas aiškus skirtumas lyginant, kas gali įsteigti juridinį asmenį Niujorko ir Delavero valstijose – Delavero valstija suteikia daugiau galimybių, ne tik fiziniams asmenims, bet ir bendrovėms ar kitokiems subjektams įsteigti bendrovę.

3. Skirtingų teisės sistemų nesuderinamumas. Šiais laikais nemaža dalis bendrovių veiklą vykdo ne tik toje valstybėje, kurioje yra įregistruotos, bet ir kitose valstybėse. Itin skirtingas teisinis reguliavimas skirtingose valstybėse gali sukelti sunkumų bendrovėms vykdant veiklą jose. „Lenktynių aukštyn“ teorija nurodo, kad skirtingos jurisdikcijos siekia sukurti optimalius įstatymus, su idėja pritraukti investuotojus ir verslą į tas jurisdikcijas. Tačiau problema gali būti nepakankamas atsižvelgimas į bendrą teisinį suderinamumą tarp skirtingų jurisdikcijų. Būtent Delavero atveju, veikia ir „*lingua franca*“ teorija – nemaža dalis investuotojų bei teisininkų JAV gerai išmano savo vietos (konkrečios valstijos) bei Delavero teisinį reguliavimą, todėl turint omenyje Delavero dominuojančią poziciją bendrovių teisėje bei silpną kitų valstijų konkurenciją su Delaveru, susidaro tokia situacija, jog tampa nenaudinga gilinti žinias į kitų valstijų bendrovių teisės reguliavimo peripetijas, kai Delavero teisė daugumai yra suprantama, žinoma ir pakankamai aiški. Apie tai kalbama užsienio autorių straipsnyje „Delavero teisė kaip *lingua franca*: teorija ir įrodymai“ (angl. „*Delaware Law as Lingua Franca: Theory and Evidence*“). Šiame straipsnyje nurodoma, kad: „... kitai valstybei gali būti sunku konkuruoti su Delaveru. Kad ši valstybė būtų sėkminga, pakankamai teisininkų turėtų išmokti antrą ar trečią „kalbą“. Tačiau tikėtina antrosios ar trečiosios „kalbos“ mokymosi nauda bus nedidelė, atsižvelgiant į tai, kad Delavero kalbos mokėjimas jau dabar leidžia bet kurios valstijos įmonių advokatui susikalbėti su dauguma tos pačios ir kitų valstijų įmonių advokatų. Todėl teisininkai nenoriai mokysis naujos „kalbos“, o bet kuriai valstybei, siekiančiai mesti iššūkį Delaverui, greičiausiai nepavyks užimti rinkos dalies.“ (Broughman et. al., 2014).

Apibendrinant pačią reguliavimo konkurencijos teoriją ir iš jos kylančias dvi priešiškas viena kitai teorijas – „Lenktynių iki dugno“ ir „Lenktynių aukštyn“, bei vertinant, prie kurios teorijos galima priskirti Delavero teisinį reguliavimą, atsižvelgiant į aukščiau pateiktą abiejų teorijų aiškinimą ir pavyzdžius galima teigti, kad Delavero teisinis reguliavimas atitinka jas abi. Viena vertus Delavero valstijos teisinis reguliavimas bei išskirtinė teismo sistema bendrovėms skatina ir kitas jurisdikcijas pasitempti bei gerinti savo teisinį reguliavimą. Kita vertus, suteikta didelė laisvė bendrovių valdyboms, taikoma verslo sprendimų taisyklė bei silpninamos akcininkų teisės aiškiai atspindi „Lenktynių iki dugno“ teoriją.

1.3. „Delavero” efekto istorija ir susiformavimas JAV

Kas yra pats Delavero efektas jau aišku, o kas lėmė jo, kaip reiškinio, kurį žinome iki šių dienų, susiformavimą, bus pasistengta atsakyti šiame skyriuje. Delavero valstija JAV nebuvo pirmoji ir vienintelė, turėjusi ir iki šiol turinti dominuojančią poziciją verslų steigimosi srityje. Ankstyvoji Delavero įmonių teisės reguliavimo istorija prasideda nuo 1786 m. vasario 2 d. – šią dieną Delavere buvo įsteigta pirma įmonė – Amerikos kolonijinis bankas (angl. *the Colonial Bank of America*) (Seligman, 1976). Po šio įvykio, 19 a. pradžioje Delavere buvo nusistovėjusi tokia įmonių steigimo praktika, kuomet jos buvo įsteigiamos įstatymų leidėjui priimant specialų aktą (angl. *special act incorporation*). Šiuo specialiu aktu steigiamai įmonei buvo suteikiamos ir įvairios naudos bei teisės – pvz. monopolija. Toks įmonių steigimosi būdas turėjo minusų – klestėjo korupcija, kadangi šia veikla užsiėmė lobistai, kurie už mokestį užtikrindavo savo klientams, jog bus surinktas tam tikras kiekis įstatymų leidžiamosios valdžios balsų reikalingų įsteigti įmonę specialaus akto išleidimo būdu. Šį steigimosi būdą siekta pažaboti kelis kartus:

- 1875 m. pakeičiant 1831 m. Delavero konstituciją numatant, kad įstatymų leidėjui suteikiama teisė „priimti bendrąjį įsisteigimo įstatymą“ (angl. „*to enact a general incorporation act*“) – bendrojo įsisteigimo įstatymas leido asmenims įsteigti įmones be įstatymų leidžiamosios valdžios specialaus akto priėmimo, o tiesiog atitikus bendrojo įsisteigimo įstatymo reikalavimus;
- 1883 m. išleidžiant naują įmonių įsisteigimo procesą reguliuojantį įstatymą.

Šiais veiksmais siekta pažaboti, bet ne visiškai panaikinti įsisteigimo priimant specialų aktą procedūrą, kadangi tuometinė konstitucija leido rinktis – įsteigti pagal specialų aktą arba pagal bendrąjį įsisteigimo įstatymą. Tai, kad asmenys buvo labiau linkę įsteigti taikant specialaus akto kelią puikiai parodo statistika: 1897 m. paraiškų įsteigti įmonę priimant specialų aktą buvo pateikta 115, kai tuo tarpu norinčių įsteigti pagal bendrąjį aktą – vos 10. Įsisteigimo pagal bendrąjį aktą nepopuliarumą lėmė jos sudėtingumas ir didelės laiko sąnaudos (Seligman, 1976).

Tokia buvo Delavero bendrovių teisės reguliavimo pradžia, tačiau jo išpopuliarėjimą ir reguliavimo patrauklumą lėmė ne tai. To, kuo dabar gyvena Delaveras, priežastis – Naujasis Džersis ir kiek vėliau – 28-asis JAV prezidentas Woodrow Wilson. 1891 m. Naujajame Džersyje leista bendrovėms pirkti ir parduoti kitų bendrovių akcijas, taip įtvirtinant kontroliuojančios įmonės (angl. *holding company*) struktūrą. Šis pakeitimas įteisino „patikos struktūrą“ (angl. „*trust organization*“), pagal kurią leista vienai bendrovei valdyti

savo konkurentų akcijas ir turtą. Šis naujas reglamentavimas Naujajame Džersyje panaikino jų pačių antimonopolinį įstatymą. 1896 m. priimtas bendrasis revizijos aktas (angl. *General Revision Act*), kuriuo įtvirtinti trys pamatiniai bendrovių teisės principai, aktualūs ir šiais laikais:

1. Neribojamas įmonės dydis (prieš tai buvo įprasta pvz. apriboti įmonės įstatinį kapitalą konkrečia suma) ir koncentracija – numatyta labai daug laisvių, tokių kaip įsisteigimas dėl bet kokio teisėto tikslo, laisvas disponavimas savo turtu, bendrovės veiklos keitimas, pavadinimo keitimas, įstatinio kapitalo didinimas arba mažinimas, akcijų klasių keitimas ir pan.

2. Konsolidavimai ir susijungimai – „Nuo 1891 m. Naujojo Džersio korporacijoms buvo leista pirkti kitų korporacijų akcijas apmokant savo akcijomis. 1896 m. joms buvo suteiktas leidimas pervertinti ar „nuvertinti“ įsigytos bendrovės vertę, nes „direktorių sprendimas dėl įsigyto turto vertės yra galutinis“ (Seligman, 1976).

3. Silpninamos akcininkų teisės – įtvirtintas balsavimo teisių nesuteikiančių akcijų išleidimas, leidžiantis akcininkams pasilikti balsavimo teises sau ir neprarasti kontrolės tuo pačiu metu išleidžiant didelius kiekius naujų akcijų. Taip pat, suteikta teisė bendrovės vadovams pakeisti bendrovės įstatus be būtinybės gauti akcininkų sutikimą. Galiausiai, nustatytas reikalavimas visus akcininkų susirinkimus organizuoti ir juose dalyvauti tik Naujojo Džersio valstijoje – dėl šio nepatogumo akcininkai galėjo nebalsuoti, arba, norėdami pasinaudoti savo teise, turėjo galimybę išduoti įgaliojimus, prokūras (angl. proxies) vadovams, kurie tuomet įgaudavo teisę balsuoti (Seligman, 1976).

Toks bendrovių teisės reguliavimas pritraukė labai daug verslų į Naująjį Džersį – valstijoje masiškai pradėjo steigtis naujos įmonės, o kartu tai atnešė ir didelį pelną. Tačiau, šis klestėjimas tęsėsi neilgai. 1913 m. į valdžią atėjęs naujasis JAV prezidentas Woodrow Wilson priėmė „Septynių Seserų Aktą“ (angl. *The Seven Sisters Act*), kuriuo numatė begalę pakeitimų bendrovių teisės srityje. Kadaisė dėl itin palankių įstatymų verslui bei monopolistinių darinių įtvirtinimo, „bendrovių rojumi“ vadinta valstija pasikeitė akimirksniu. Nauji pakeitimai „...uždraudė bet kuriai korporacijai ar jų junginiui įgyti monopoliją; sąmokslus, kuriais siekiama apriboti gamybą ar padidinti kainas; konkurencijos slopinimą; kainų fiksavimą; konkuruojančių įmonių akcijų pirkimą siekiant jas kontroliuoti; kainų diskriminaciją, išskyrus atvejus kai ji pagrįsta kiekiu, kokybe, transportavimu ar kitais „pagrįstais“ mokesčiais; ar akcijų išleidimą už turtą, jei šio turto vertė nebuvo lygi piniginei akcijų vertei“ (Seligman, 1976). Naujojo Džersio bendrovių

teisinio reguliavimo palankumo pabaiga privertė jas ieškoti prieglobsčio kitose valstijose – tuomet čia iškyla Delaveras.

1899 m. DGCL buvo sukurtas imituojant Naujojo Džersio bendrovių teisės reglamentavimą. Kadangi, iš aukščiau pateiktos analizės tampa aišku, jog Naujojo Džersio reglamentavimas buvo naudingas bendrovėms, toks tapo ir DGCL – Naujojo Džersio bendrovių teisinio reguliavimo nuostatos ne tik perimtos, bet ir patobulintos. „Vilmingtono advokatas Josiah A. Marvel padedamas Niujorko advokato ir Niujorko laikraščio finansų redaktoriaus, parengė ir užtikrino vienbalsį pritarimą Delavero dabartinio Bendrojo korporacijų įstatymo pirmtakui.“ (Seligman, 1976). Šiame dokumente numatytos įvairios bendrovių teisės nuostatos, kurių dalis iki šių laikų galioja ir yra taikomos: galimybė korporacijai užsiimti bet kokia teisėta veikla išskyrus bankininkystę, neribojamas bendrovės egzistavimo laikas (tačiau suteikiama teisė apsiriboti jį); leidžiama veiklą vykdyti bet kur visame pasaulyje; neribojamas įstatinio kapitalo dydis; įteisinamos skirtingos akcijų klasės, skirtingos akcijomis suteikiamos privilegijos; įstatų dokumento keitimas; įstatinio kapitalo laisvas didinimas arba mažinimas; teisė turėti kitų bendrovių akcijas; mažas metinis mokestis lyginant su taikomu Naujajame Džersyje: „...Naujajame Džersyje 4 000 000 JAV dolerių kapitalą turinti korporacija moka 3 000 JAV dolerių metinį mokestį. Delavere ji moka tik 1 500 USD.“ (Seligman, 1976).; akcininkų ir valdybos susirinkimai neprivalo vykti išimtinai tik Delavere – suteikta laisvė juos rengti bet kur.

Apibendrinant galima teigti, kad bendrovių teisinio reguliavimo ištakos ir istorija Delavere, prasideda nuo Naujojo Džersio. Dėka pastarosios valstijos dominavimo tarp bendrovių pasirinkimo sprendžiant įsisteigimo ir veiklos vykdymo klausimus žlugimo ir nedidelės asmenų grupės pasiryžusios tobulinti reguliavimą, bei paties Naujojo Džersio bendrovių teisinio reguliavimo nuostatų, kurios buvo perimtos ir patobulintos, Delavero valstijos vardas ir jos stipri pozicija tarp bendrovių mums žinoma iki šių dienų.

2. „Delavero“ efektas Europoje

Apie JAV, o konkrečiai – Delaverą ir jo bendrovių teisinį reguliavimą galima kalbėti daug – peržvelgiant kiekvieną DGCL nuostatą ir realų taikymą, aptariant Kanclerių teismo bylas bei sukurtus precedentes ir pan. Tačiau, pasaulyje egzistuoja daug skirtingų teisės sistemų, skirtingų reglamentavimų susijusių su bendrovių teise ir juos visus galima vertinti, lyginti su Delaveru – paprasčiausiai vienos sistemos bus daugiau, o kitos mažiau panašios į esamą Delavero bendrovių teisinio reguliavimo sistemą. Siekiant išlaikyti temos aktualumą ir atsižvelgiant į darbo autorės geografinę padėtį, toliau šiame darbe pateikiama Europos Sąjungos priimtų aktų susijusių su bendrovių teise analizė, siekiant išsiaiškinti, ar Europos Sąjungoje galime atrasti panašumų su Delavero teisiniu reguliavimu ir koku mastu „Delavero“ efektas pasireiškia Europoje.

Europos Sąjunga veikia priimdama kelių rūšių aktus:

1. Reglamentus – šie aktai yra visuotinai privalomi ir tiesiogiai taikomi visos Europos Sąjungos valstybėse narėse – pastarajai nereikia priimti atskiro įstatymo ar kitaip reglamentuoti savo nacionalinę teisę tam, kad reglamentas galiotų ir būtų taikytinas;

2. Direktyvas – taip pat privalomi Europos Sąjungos valstybėms narėms, tačiau skirtingai nei ties reglamentais, čia paliekama valstybių narių laisvė pasirinkti kokia forma bei kokius metodus taikant bus pasiektas direktyvoje nurodytas tikslas ar tikslai;

3. Sprendimus – jie galioja ir yra privalomi tik tiems subjektams, kuriems konkrečiai jie skirti;

4. Rekomendacijas ir nuomones – nėra privaloma jų laikytis, tiesiogiai netaikomi valstybėms narėms.

Europos Sąjungoje reglamentais ir direktyvomis reguliuojamas platus spektras sričių, tokių kaip darbo teisė, konkurencijos teisė, aplinkosauga, vartotojų apsauga, transporto, energetikos ir kitos sritys. Viena iš jų taip pat yra ir bendrovių teisės sritis – galima drąsiai teigti, kad mažiausiai 20 skirtingų reglamentų ir direktyvų reguliuoja bendrovių teisės sritį ar yra iš esmės su ja susijusios. Toliau darbe bus nagrinėjami šie, Europos Sąjungos išleisti aktai: Tarybos direktyva 2011/96/ES 2011 m. lapkričio 30 d. dėl bendrosios mokesčių sistemos, taikomos įvairių valstybių narių patronuojančioms ir dukterinėms bendrovėms, 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų.

2.1. 2011 m. lapkričio 30 d. Tarybos direktyva 2011/96/ES dėl bendrosios mokesčių sistemos, taikomos įvairių valstybių narių patronuojančioms ir dukterinėms bendrovėms

Europos Sąjungos išleistas su bendrovių mokesčiais susijęs dokumentas - 2011 m. lapkričio 30 d. Tarybos direktyva 2011/96/ES dėl bendrosios mokesčių sistemos, taikomas valstybių narių patronuojančioms ir dukterinėms bendrovėms (toliau – Bendros mokesčių sistemos direktyva). Kaip teigiama pačioje Bendros mokesčių sistemos direktyvoje – „šia direktyva siekiama neapmokestinti dukterinių bendrovių patronuojančioms bendrovėms mokamų dividendų ir kitų pelno paskirstymų mokesčiais, išskaičiuojamais prie šaltinio, bei panaikinti tokių pajamų dvigubą apmokestinimą patronuojančios bendrovės lygiu“.

Siekiant geriau suprasti Bendros mokesčių sistemos direktyva numatytą reguliavimą, svarbu išsiaiškinti, ką reiškia sąvokos:

1. Pagal Bendros mokesčių sistemos direktyvos 2 str. a dalį „valstybės narės bendrovė“ – tokia laikoma bet kuri bendrovė kuri atitinka: Bendros mokesčių sistemos direktyvos I priedo A dalyje išvardintas teisinės formas (Lietuvoje – bendrovės įsteigtos pagal Lietuvos Respublikos įstatymus, pvz. akcinė bendrovė, uždaroji akcinė bendrovė); pagal mokesčių įstatymus yra laikoma tos valstybės narės rezidente; „pagal su trečiąja valstybe sudarytą dvigubo apmokestinimo išvengimo susitarimą mokesčių tikslais nėra laikoma ne Sąjungos rezidente“; pagal I priedo B dalį turinti prievolę mokėti vieną iš išvardytų (arba jį pakeičiančių) mokesčių.

2. Pagal Bendros mokesčių sistemos direktyvos 2 str. b dalį „nuolatinė buveinė“ – tai vieta vienoje valstybėje narėje, kurioje vykdoma kitos valstybės narės komercinė veikla ar dalis veiklos ir kurioje yra apmokestinamas gautas pelnas, remiantis tiek sutartimis (jei tokios yra), tiek nacionaliniais teisės aktais.

3. Pagal Bendros mokesčių sistemos direktyvos 3 str. 1 d. a punktą „patronuojanti bendrovė“ – tokia laikoma bendrovė kuri: 1. Atitinka „valstybės narės bendrovės“ ir „nuolatinės buveinės“ sąlygas bei turi ne mažesnę kaip 10% kapitalo dalį kitoje valstybėje narėje esančios bendrovės, kuri analogiškai atitinka „valstybės narės bendrovės“ ir „nuolatinės buveinės“ sąlygas. 2. „tomis pačiomis sąlygomis ir valstybės narės bendrovė, kuri turi ne mažesnę kaip 10 % toje pačioje valstybėje narėje esančios bendrovės kapitalo dalį, kurią visą ar jos dalį turi kitoje valstybėje narėje esančios buvusios bendrovės nuolatinė buveinė“.

4. Pagal Bendros mokesčių sistemos direktyvos 3 str. 1 d. b punktą „dukterinė bendrovė“ – tokia įmonė, kurios kapitale kita bendrovė, laikoma patronuojančia, turi ne mažesnę nei 10% kapitalo dalį.

5. „Mokestis prie šaltinio“ – mokestis, išskaičiuojamas iš pajamų, išmokamų jų gavėjui. (Verslo žinios, cituota Vainienė, 2008).

Bendros mokesčių sistemos direktyva pakankamai trumpa, ją sudaro 11 straipsnių ir 3 priedai. Bendros mokesčių sistemos direktyva nustatoma, kad:

1. Jeigu patronuojanti bendrovė ar jos nuolatinė buveinė gauna paskirstytojo pelno dalį iš dukterinės bendrovės, toks pelnas, arba – dividendai, neapmokestinamas tiek, kiek dukterinė bendrovė jo neatskaito ir atvirkščiai – apmokestinamas tiek, kiek jo atskaito;

2. Arba, patronuojančios bendrovės valstybė narė dividendus apmokestina, bet suteikia „...patronuojančiai bendrovei ir jos nuolatinei buveinei teisę atskaityti iš priklausančio mokėti mokesčio sumos tą bendrovių pelno mokesčio dalį, kurią nuo to pelno sumokėjo dukterinė bendrovė ir žemesnės grandies dukterinė bendrovė...” (Bendros mokesčių sistemos direktyvos 4 str. a dalis).

3. Patronuojančios bendrovės valstybė narė gali svarstyti, ar jos dukterinė bendrovė yra fiskališkai skaidri, remiantis tais teisės aktais pagal kuriuos ji buvo įsteigta. Jeigu toks skaidrumas nustatomas, tuomet patronuojanti bendrovė gali būti apmokestinta pagal dukterinės bendrovės pelno dalį, jei toks pelnas susidaro, o dukterinės bendrovės pelnas tada nebėra apmokestinamas papildomai patronuojančios bendrovės valstybėje narėje.

4. Patronuojančios bendrovės valstybė narė neapmokestina jos dalies dukterinės bendrovės pelne arba leidžia atskaityti sumokėtą pelno mokestį, jeigu jį apmokėjo dukterinė bendrovė ir bet kuri žemesnės grandies dukterinė bendrovė, neviršijant atitinkamo priklausančio mokėti mokesčio sumos.

5. Kiekviena valstybė narė turi teisę numatyti, kad visi privalomieji mokėjimai, susiję su turima kapitalo dalimi, ir visi nuostoliai, atsiradę dėl dukterinės bendrovės pelno paskirstymo, negali būti išskaitomi iš patronuojančios bendrovės apmokestinamo pelno.

Pačiame Delavere numatoma lengvatų, tokių kaip konsoliduotų ataskaitų teikimas tarp patronuojančių ir dukterinių bendrovių, kuriose būtų sujungiami kiekvienos dukterinės įmonės finansiniai dokumentai, tokiu būdu leidžiant vienos dukterinės įmonės pelnu kompensuoti kitos dukterinės įmonės nuostolius ir taip veiksmingai sumažinti bendrą pelno mokesčio įsipareigojimą (Gary Mehta, CPA, EA, 2025).

Apibendrinant šią Bendros mokesčių sistemos direktyvą galima teigti, kad Europos Sąjunga, panašiai kaip Delaveras, stengiasi sukurti palankią mokestinę aplinką verslams. Šia direktyva užtikrinama, kad bendrovės, esančios patronuojančios ir dukterinės santykiuose, nebūtų apkrautos dvigubu apmokestinimu.

2.2. 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų

2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų – didelės apimties Europos Sąjungos dokumentas, pakeitęs ir sujungęs į vieną darinį daug įvairių su bendrovių teise susijusių direktyvų, pradėtų priimti net nuo septintojo dešimtmečio (toliau – Bendrovių direktyva arba Direktyva).

Pagrindiniai Direktyvoje išskiriami aspektai:

1. Bendrovių steigimas ir veikimas.

Bendrovių direktyvos 3 straipsnyje nurodoma, kokią informaciją visada privaloma pateikti bendrovės įstatuose ar steigimo dokumente: bendrovės tipas ir pavadinimas, veiklos objektas, kapitalo struktūra, valdymo organų struktūra, veiklos laikotarpis (nebent jis yra neribotas, tada nurodyti neprivaloma).

Direktyvos 4 straipsnyje, kartu prie įstatų ir steigimo dokumentų įtraukiami ir „atskiri dokumentai“, kuriuose, pagal valstybių narių įstatymus, bendrovių registruose turi būti pateikiama tokia informacija: bendrovės buveinės adresas, akcijų nominali vertė ir skaičius (įskaitant ir akcijų be nominalios vertės skaičių, jei tokios išleidžiamos), akcijų perleidimą ribojančios sąlygos (jei tokių yra), akcijų klasės ir suteikiamos teisės, akcijų rūšys, apmokėto ir pasirašyto kapitalo dydis, nepiniginiai įnašai (dydis, pobūdis, įnešančio asmens vardas, pavardė ar pavadinimas), informacija apie bendrovės steigėjus, steigimo išlaidų bendra ar bent apytikslė suma, įvairios lengvatos, jeigu tokių buvo suteikta.

Nurodytas informacijos sąrašas, kuris turi atspindėti bendrovės įstatuose, steigimo dokumentuose, o taip pat ir atskiruose dokumentuose pagal valstybių narių bendrovių registrus, yra privalomas, tačiau tai nereiškia, kad negalima nurodyti daugiau jokios kitokios informacijos. Kaip Direktyvoje rašoma – „pateikiama bent tokia informacija“, leidžia suprasti, kad tai yra minimali privaloma pateikti informacija, neužkertanti kelio įstatuose ar steigimo dokumente nurodyti daugiau kitokios informacijos.

Delavero bendrovių įstatyme numatyta, kad steigimo pažymėjime (angl. *Certificate of Incorporation*) turi būti nurodomi iš esmės tie patys dalykai, kurie išvardinti ir Direktyvoje, tačiau, šiek tiek labiau sukonkretinti:

1. Bendrovės pavadinimas. Nurodoma, kad bendrovės pavadinime privalo būti bent vienas iš pateiktų žodžių: asociacija (angl. *association*), bendrovė (angl. *company*), korporacija (angl. *corporation*), klubas (angl. *club*), fondas (angl. *foundation*), kapitalas

(angl. *fund*), įregistruota [kaip bendrovė] (angl. *incorporated*), institutas (angl. *institute*), draugija (angl. *society*), sąjunga (angl. *union*), sindikatas (angl. *syndicate*), ribotos atsakomybės (angl. *limited*) arba šių žodžių santrumpos. Šis reikalavimas neatrodo kažkuo ypatingas ar itin neįprastas, bet, kas tikrai kelia šiokią tokią nuostabą yra tai, jog šis reikalavimas bendrovės pavadinimui netaikomas jeigu: bendrovė pateikia patvirtinimą, kad jos bendras turtas yra ne mažesnis nei 10 mln. JAV dolerių, arba jeigu tai yra pelno nesiekianti, neakcinė (angl. *nonstock*) korporacija ar profesinė asociacija. Pačiame DGCL priežasčių dėl šios išimties, žinoma, nėra pateikta. Autorės nuomone, viena iš priežasčių tokiai išimčiai, turint omenyje Delavero įstatymų draugiškumą bendrovėms, galėtų būti tai, jog korporacijos, turinčios tokio dydžio turtą, yra pakankamai žinomos – o žinomumas, atpažįstamumas yra būtent kylantis iš pavadinimo. Kitas reikalavimas bendrovės pavadinimui – originalumas. Pavadinimas neturi klaidinti, būti toks pat ar panašus į kitų juridinių asmenų pavadinimus. Šioje vietoje irgi egzistuoja išimtis – pavadinimas gali būti tapatus ar panašus, jeigu gaunamas raštiškas sutikimas to asmens, kurio pavadinimą siekiama naudoti. Delavero korporacijų skyrius gali netaikyti reikalavimo gauti raštišką sutikimą, jeigu: bendrovė ar jos pirmtakas tokį ar panašų pavadinimą naudojo jau anksčiau, arba jeigu bendrovė pagrįstai stengėsi gauti raštišką sutikimą tačiau jai nepavyko ir jeigu tokio reikalavimo netaikymas atitinka valstijos interesus.

2. Buveinės adresas bei registruoto agento adresas. Tais atvejais, kai įmonė fiziškai nėra įsikūrusi ir nevykdo veiklos Delavere, agentas yra privalomas ir jis rūpinasi teisinių dokumentų priėmimu už bendrovę (angl. *Service of Process*), informacijos dėl sąskaitų išrašymo bei mokestinių prievolių teikimu.

3. Veiklos pobūdis, tikslai.

4. Informacija apie akcijas – skaičius, klasė, vertė.

5. Informacija apie steigėjus, o jeigu jų įgaliojimai pasibaigs pateikus steigimo pažymėjimą, tada turi būti nurodoma ir informacija asmenų, kurie eis direktorių pareigas iki pirmojo akcininkų susirinkimo.

Aukščiau pateikta informacija laikoma ta, kurią privaloma nurodyti steigimo pažymėjime. Toliau pateikiama informaciją, kurią galima, bet neprivaloma, nurodyti:

1. Su valdymo organais susijusios taisyklės – valdymo organų, akcininkų įgaliojimai ir kt.

2. Akcijų išleidimo aspektai – pirmumo teisė įsigyti akcijas jau esamiems akcininkams.

3. Balsavimo reikalavimai – galima numatyti didesnę reikalaujamą balsų skaičių įvairiems sprendimams priimti, nei numatyta pačiame DGCL.

4. Bendrovės veiklos laikotarpis – galima apsibrėžti konkretų veikimo laikotarpį. Jei tai nepadaroma – laikoma, kad veiklos laikotarpis neribotas.

5. Akcininkų asmeninė atsakomybė – galima steigimo dokumente apibrėžti, kokiais atvejais ir kaip taikoma asmeninė akcininko atsakomybė už korporacijos skolas. Jeigu to nepadaroma – akcininkai asmeniškai neatsako jokiais atvejais, išskyrus tada, kai žala atsiranda dėl jų kaltės.

6. Direktorių ir vadovų asmeninės atsakomybės apribojimas. Steigimo dokumente galima nustatyti, kad direktorių ir vadovų asmeninė atsakomybė netaikoma už padarytą turtinę žalą, pažeidus fiduciarines pareigas, jeigu, tokiu apribojimu nėra eliminuojama direktorių ir vadovų asmeninė atsakomybė už: lojalumo pareigų pažeidimą bendrovei ar jos akcininkams, tyčinį ir/ar sąmoningą įstatymų pažeidimą, netinkamą dividendų ar kapitalo paskirstymą, asmeninės naudos gavimą iš sandorio ir už bet kokius korporacijos ar jos teisėmis pareikštus ieškinius.

Apibendrinant abiejų dokumentų nustatytus reikalavimus, galima daryti išvadą, kad tie reikalavimai yra iš esmės labai panašūs, tiek viename, tiek kitame dokumente numatytos privalomos ir neprivalomos pateikti informacijos kiekis, taip pat Direktyva pateikia nebaigtinius informacijos sąrašus, kas reiškia galimybę bendrovėms, esant reikalui nurodyti ir kitokią informaciją steigimo dokumentuose, o DGCL pateikiamas privalomos nurodyti informacijos sąrašas steigimo pažymėjime pakankamai trumpas, tad bendrovės nėra apsunkinamos būtinybe aprašyti begales aspektų.

2. Internetinės procedūros.

Direktyvoje numatyta, kad valstybės narės turi suteikti galimybę įsteigti bendroves vien internetu, be reikalavimo steigėjams vyksti į kokią nors konkrečią instituciją. Tačiau, toks steigimo būdas nėra privalomas kiekvienai juridinio asmens formai. Direktyva numato, kad valstybės narės turi nustatyti išsamias bendrovių steigimo internetu taisykles, dokumentų, reikalingų įsteigti bendrovei, šablonų naudojimą, jų pateikimą elektroniniu būdu. Direktyva toliau šiek tiek sukonkretina, nurodydama minimalią privalomą informaciją, kuri turi būti nurodyta valstybių narių taisyklėse dėl bendrovių steigimo internetu: procedūros, reikalingos patikrinti pareiškėjų dėl bendrovės įsteigimo veiksnumą ir galimybę atstovauti bendrovei; priemonės, pareiškėjų tapatybei nustatyti; elektroninių parašų naudojimas; procedūros, skirtos patikrinti bendrovės veiklos objekto teisėtumą; procedūros, skirtos

patikrinti bendrovės pavadinimo teisėtumui; procedūros, skirtos patikrinti direktorių skyrimui. Taip pat, taisyklės gali apimti ir: steigimo dokumentų teisėtumo užtikrinimo procedūras, įskaitant ir šablonų naudojimą; direktoriaus nušalinimo pasekmes; notaro ar kitų įgaliotų asmenų dalyvavimą; steigimo internetu draudimą, kai kapitalas apmokamas nepiniginiais įnašais.

Keli papildomi aspektai:

- Valstybės narės turi pasirūpinti, kad steigimo internetu metu nebūtų reikalaujama turėti leidimų ar licencijų prieš bendrovės įregistravimą (išskyrus konkrečiais įstatymų numatytais atvejais);
- Valstybės narės turi užtikrinti, kad kapitalą būtų galima apmokėti ir pateikti apmokėjimo įrodymą internetu;
- Nustatomi terminai – 5 darbo dienos, kai steigėjai yra fiziniai asmenys, kurie naudoja steigimo dokumentų šablonus ir 10 darbo dienų visais kitais atvejais.

Delavere taip pat egzistuoja galimybė įsteigti bendrovę internetu. (Delaware Division of Corporations...). Pirmiausia, reikia pasirinkti, kokio tipo juridinis asmuo bus steigiamas (pvz. ribotos atsakomybės bendrovė (angl. *limited liability company arba LLC*)). Tuomet, kaip ir nurodyta anksčiau šiame darbe, privaloma turėti agentą, registruotą Delavere. Bendrovės pavadinimo pasirinkimas – yra galimybė sugalvotą pavadinimą rezervuoti maksimaliam 120 dienų laikotarpiui. To daryti neprivaloma, tačiau tai suteikia užtikrintumo, kad registracijos metu norimas pavadinimas nebus užimtas. Toliau, reikia užpildyti ir pateikti steigimo dokumentus – jų šablonai nemokami ir yra pateikti Delavero korporacijų puslapyje. Užpildyti dokumentai pateikiami internetinėje platformoje „Dokumentų pateikimo ir sertifikatų užsakymas“ (angl. *Document Filing and Certificate Request Service*). Dokumentų pateikimo procedūra pakankamai paprasta ir nelabai kuo išsiskirianti nuo to, kas numatyta Direktyva. Kuo Delaveras tikrai gali pasigirti, tai naujos bendrovės įregistravimo terminu – čia aiškiai matomas palankios terpės bendrovėms aspektas. Standartiškai, naujos bendrovės įsteigimas Delavere užtrunka 10 darbo dienų, įregistravimo kaina – 109 JAV doleriai (kaina gali kisti priklausomai nuo kapitalo dydžio). Tačiau, dešimties darbo dienų įregistravimo terminą galima ženkliai sutrumpinti, sumokėjus papildomas sumas pinigų. Norint, kad bendrovė būtų įsteigta:

- Per 24 valandas, papildomai teks sumokėti 50 JAV dolerių;
- Tą pačią dieną – 100 JAV dolerių;
- Per dvi valandas – 500 JAV dolerių;

- Per valandą – 1000 JAV dolerių.

Sumų skirtumai iš ties nemaži, tačiau taip steigėjams suteikiama tikrai pakankamai plati pasirinkimo laisvė, o ir skirtumas, įsteigti bendrovę per 2 savaites ar per valandą – didžiulis.

3. Kapitalas.

Direktyvoje pakankamai trumpai ir abstrakčiai 45-48 straipsniuose nustatomi kapitalo reikalavimai:

1. Pasirašyto kapitalo dydis – 25 000 Eurų (svarbu – Direktyva taikoma ne visiems valstybėse narėse nustatytiems juridiniams asmenims. Juridinių asmenų formos, kurioms Direktyva taikoma, numatytos Direktyvos I priede).

2. Pasirašytą kapitalą gali sudaryti tik toks turtas, kurį galima ekonomiškai įvertinti – pvz. pinigai, nekilnojamas turtas ar pan.

3. Akcijų išleidimo kaina negali būti mažesnė už jų nominalią vertę. Išimtis numatyta pačioje Direktyvoje: „...valstybės narės gali leisti tiems, kurie imasi platinti išleidžiamas akcijas vykdydami savo profesinę veiklą, už akcijas, kurias jie pasirašo to sandorio metu, mokėti mažiau nei bendra tų akcijų kaina.”

4. Akcijų apmokėjimo taisyklė – steigiant įmonę privaloma apmokėti ne mažiau nei 25% akcijų nominalios vertės. Visą nepiniginį įnašą privaloma perduoti per penkerius metus.

Direktyvoje nustatomos normos dėl kapitalo didinimo ir mažinimo:

1. Sprendimą dėl kapitalo didinimo bendrovėje priima visuotinis susirinkimas.

2. Kaip ir steigimo atveju, didinant kapitalą reikalaujama iš kart apmokėti ne mažiau kaip 25% išleidžiamų akcijų nominalios vertės. Išleidžiamas akcijas galima apmokėti ir nepiniginiu įnašu.

3. Didinant įstatinį kapitalą akcininkams suteikiama pirmumo teisė įsigyti naujai išleidžiamų akcijų proporcingai jų turimai akcijų daliai. Dvi išimtys šiai taisyklei: 1. Gali būti netaikoma ribotas teisės suteikiančioms akcijoms; 2. Kitų klasių akcijų savininkai gali pasinaudoti pirmumo teise tik po to, kai ta teise pasinaudojo išleidžiamos klasės akcijų turintys savininkai. Pirmumo teisę akcininkams įsigyti akcijų galima panaikinti, tačiau tik visuotinio susirinkimo sprendimu ir pateikus tokio panaikinimo priežastis.

4. Sprendimą dėl įstatinio kapitalo mažinimo taip pat priima visuotinis susirinkimas (žinoma, išskyrus tuos atvejus, kai įstatinis kapitalas mažinamas teismo sprendimu).

5. Jei bendrovėje yra skirtingų klasių akcijų, įstatinio kapitalo mažinimui turi pritarti kiekvienos klasės akcijų savininkai.

6. Įstatinio kapitalo mažinimo atveju svarbi ir kreditorių apsauga. Direktyvoje nustatyta, kad kreditoriai turi teisę reikalauti užtikrinimo priemonių – valstybės narės turi nustatyti sąlygas kaip galima pasinaudoti tokia teise, o nepaisyti šios teisės leidžiama tada, jeigu kreditorius jau turi pakankamas apsaugos priemones, arba jeigu papildomos apsaugos priemonės nėra būtinos atsižvelgus į bendrovės turimą turtą. Visais atvejais turi būti užtikrinama kreditoriaus teisė kreiptis į teisminę ar administracinę instituciją, jeigu jis pagrįstai mano, kad apsaugos priemonės konkrečioje situacijoje būtinos. Kreditorius saugo ir Direktyvoje apibrėžtas reikalavimas valstybėms narėms nacionaliniuose įstatymuose nustatyti, jog kapitalo sumažinimas laikomas negaliojančiu, arba jog jokie mokėjimai negali būti atliekami akcininkų naudai, jeigu nėra patenkinti kreditorių reikalavimai arba jeigu teismas nenusprendžia atmesti kreditorių ieškinį. Taip pat, Direktyvoje numatyta, kad kreditorių apsaugos reikalavimai gali būti netaikomi tada, kai įstatinio kapitalo mažinimu siekiama sumažinti patirtus nuostolius arba pervesti pinigų sumas į rezervą (jo suma neturi viršyti 10% viso sumažinto pasirašytojo bendrovės kapitalo).

7. Mažinant įstatinį kapitalą galioja taisyklė, kad jis negali būti sumažinamas tiek, jog nebeatitiktų minimalaus kapitalo reikalavimų. Tačiau net ir šiai taisyklei Direktyva numato išimtį: toks sumažinimas galimas, jeigu bendrovė įsipareigoja vėliau padidinti kapitalą bent jau tiek, kad užtikrintų minimalaus kapitalo reikalavimus.

8. Direktyvoje papildomai numatyti šie įstatinio kapitalo mažinimo atvejai: akcijų išpirkimas nemažinant kapitalo, privalomai išimant iš apyvartos akcijas, išimant iš apyvartos akcijas įsigytas pačios bendrovės ar įsigytas jos naudai.

Delavero bendrajame įmonių teisės įstatyme taip pat yra nustatytų normų, reguliuojančių kapitalo struktūrą ir pokyčius:

1. DGCL nenumato minimalių reikalavimų bendrovės kapitalui – steigiant bendrovę, pagal DGCL 102 str. a dalies 4 punktą, steigimo dokumente privaloma nurodyti bendrovės įgaliotojo kapitalo (angl. *authorized capital*) dydį, t.y. kiek akcijų bendrovė gali išleisti, bei akcijos nominalią vertę, tačiau konkrečios sumos, pvz. kaip nurodyta direktyvoje kad akcinės bendrovės kapitalas turi būti ne mažesnis nei 25 000 Eurų, nėra.

2. Taip pat, steigiant bendrovę neprivaloma visų akcijų, kurios numatytos steigimo dokumente, apmokėti iš karto, todėl Delavero teisiniame reguliavime egzistuoja skirtumas tarp įgaliotojo kapitalo t.y. tokio, kuris numatytas steigimo dokumente, bet nebūtinai visas

yra apmokėtas, išleistas ir įstatinio kapitalo (angl. *issued capital*) – tokio, kuris jau yra apmokėtas, išleistas. Nuo nustatyto įgaliotojo kapitalo akcijų skaičiaus priklauso ir mokamų mokesčių dydis.

3. Bendrovės valdymo organas – direktorių valdyba, pagal DGCL 152 str. nustato, kaip ir kokia tvarka bus apmokamos, išleidžiamos akcijos. Nustatoma laisvė direktorių valdybai nuspręsti ar akcijos bus apmokamos piniginiu įnašu, ar turtu (materialiu ar nematerialiu) ar netgi gaunant naudą, pvz. suteiktos paslaugos laikomos kaip apmokėjimas už akcijas.

4. Remiantis DGCL 242 str. įstatinis kapitalas didinamas arba mažinamas pakeičiant bendrovės steigimo dokumentą – nustatant didesnę įgaliotąją kapitalą. Tai galima padaryti tik tada, kai gaunamas apmokėjimas už bendrovės akcijas.

5. Taip pat, remiantis DGCL 243 str. galima išimti akcijas iš apyvartos (angl. *retirement of shares*). Tokį sprendimą gali priimti bendrovės direktorių valdyba – akcininkų sprendimas nereikalingas. Akcijų išėmimas iš apyvartos reiškia, kad jos grįžta į įgaliotąją kapitalą, bet nebesudaro įstatinio kapitalo dalies. Steigimo dokumentu galima numatyta draudimą pakartotinai išleisti išimtas iš apyvartos akcijas.

6. Remiantis DGCL 244 str. bendrovės kapitalą galima sumažinti šiais būdais: išimant iš apyvartos akcijas (punktu aukščiau nurodytas atvejis), naudojant kapitalą akcijų supirkimui ar išpirkimui, naudojant kapitalą konvertuojant ar keičiant akcijas, perkeltiant kapitalo perteklių į rezervą.

Apibendrinant galima teigti, kad esminis dviejų reglamentavimų skirtumas yra kapitalo dydis pinigais – Europos Sąjunga nustato 25 000 Eur., kai tuo tarpu DGCL reikalavimų kapitalo dydžio sumai neturi. Taip pat skiriasi ir kapitalų struktūros, DGCL galioja savotiškai dviguba kapitalo struktūra – įgaliotasis ir įstatinis, o Direktyvoje tokio modelio nenumatoma. Taip pat skiriasi ir kapitalo apmokėjimų reikalavimai – Direktyvoje reglamentuojama, kad steigiant bendrovę ar didinant jos kapitalą reikia iš karto apmokėti 25% išleidžiamų akcijų nominalios vertės, o DGCL jokio panašaus reikalavimo nenumato.

4. Pokyčiai.

Direktyvoje išskiriami ir įvairūs, įmonių pokyčių atvejai – pertvarkymas, peržengiantis vienos valstybės ribas, jungimas, įskaitant ir tokį kuris peržengia vienos valstybės ribas, skaidymas ir jo rūšys.

4.1. Vienos valstybės ribas peržengiantis pertvarkymas:

1. Direktyvoje numatyta, kad vienos valstybės narės ribas peržengiantis pertvarkymas reiškia vienos ribotos atsakomybės bendrovės, įsteigtos ir registruotos vienoje valstybėje narėje Europos Sąjungoje, pertvarkymas į kitos valstybės narės ribotos atsakomybės bendrovę, kuriai bus taikoma tos kitos valstybės narės teisė.

2. Procedūra. Pagal Direktyvą, reikalaujama kad bendrovės valdymo ar administravimo organas parengtų pertvarkymo projektą bei nustato minimalius reikalavimus informacijai, kuri turi būti pateikta projekte (pvz. informacija apie bendrovę, pertvarkytos bendrovės siūloma informacija, pertvarkymo orientacinis grafikas, kreditoriams siūlomos apsaugos priemonės ir pan.). Tas pats, valdymo ar administravimo organas parengia ir ataskaitą, skirtą bendrovės nariams ir darbuotojams apie pertvarkymo pasekmes, ekonominius ir teisinius aspektus. Nepriklausomo eksperto ataskaita – ataskaita skirta bendrovės nariams, joje ekspertas išnagrinėja pertvarkymo sąlygų projektą bei piniginės kompensacijos už akcijų perleidimą (tai skirta nariams, kurie balsavo prieš bendrovės pertvarkymą, arba tais atvejais kai tai leidžiama pagal valstybės narės įstatymus – ir kitiems bendrovės nariams) tinkamumą. Atskleidimo momentas – Direktyvoje nustatomi pertvarkymo sąlygų, pranešimų bendrovės nariams, kreditoriams ir darbuotojams paskelbimo informaciją valstybės narės registre.

3. Bendrovės narių, kreditorių ir darbuotojų apsauga. Kaip ir minėta aukščiau, bendrovės nariai, kurie balsavo prieš bendrovės pertvarkymą bei jeigu valstybės narės įstatymais leidžiama ir kiti bendrovės nariai, pagal Direktyvą turi turėti teisę perleisti savo akcijas už tinkamą piniginę kompensaciją. Kreditoriams turi būti garantuojamos tinkamos apsaugos priemonės (pvz. garantijos, užstatai ar pan.) bei galimybė per tris mėnesius nuo pertvarkymo projekto atskleidimo dienos kreiptis į teismą jeigu kreditoriai gali pagrįstai įrodyti numatytų apsaugos priemonių netinkamumą. Darbuotojams – turi būti paisoma teisė į informaciją ir konsultavimasis.

4. Pertvarkymo teisėtumo tikrinimas. Kaip nurodoma Direktyvoje - valstybė narė paskiria teismą, notarą ar kitą instituciją, kuri tiria pertvarkymo teisėtumą ir išduoda pasirengimo pertvarkymui pažymėjimą. Šis pažymėjimas patvirtina, kad buvo atlikti visu su pertvarkymu susiję reikalavimai, kad jie buvo atlikti tinkamai, laikantis numatytų procedūrų. Tokie veiksmai atliekami išvykimo valstybėje narėje – valstybėje, iš kurios pertvarkoma bendrovė persikelia. Atvykimo valstybė narė (tokia valstybė narė į kurią pertvarkoma bendrovė persikelia po pertvarkymo) taip pat atlieka teisėtumo tikrinimą (analogiškai tai daro teismas, notaras ar kita institucija) ir patvirtina tokį pertvarkymą.

5. Registracija ir įsigaliojimas. Pagal Direktyvą, pertvarkymo įgyvendinimo faktas atskleidžiamas valstybių narių registruose, nustatomi minimalūs reikiamos atskleisti informacijos reikalavimai. Atvykimo narės valstybės registras informuoja išvykimo valstybės registrą apie įsigaliojusį pertvarkymą, o šis – išbraukia bendrovę iš registro. Pertvarkymo įsigaliojimo momentą nustato atvykimo valstybė narė, jis negali būti ankstesnis negu bus atliktas pertvarkymo teisėtumo tikrinimas abejose valstybėse.

6. Pertvarkymo pasekmės. Po to, kai pertvarkymas įsigalioja, Direktyvoje nustatyta, kad: visas bendrovės turtas ir įsipareigojimai, sutartys ir darbo santykiai ir sutartys tampa pertvarkytos bendrovės turtu, teisėmis ir pareigomis; bendrovės nariai išlieka ir pertvarkytos bendrovės nariais (jeigu jie neperleido savo akcijų).

4.2. Jungimas:

1. Jungimas yra bendras terminas, tačiau Direktyva nustato du konkrečius galimus jungimo būdus – sujungimas ir prijungimas. Sujungimo atveju keletas bendrovių baigia veiklą (ne likvidavimo procedūros būdu) ir sukuriamą naują bendrovę, kuri perima veiklą baigusių bendrovių teises ir pareigas, turtą, įsipareigojimus ir pan. Prijungimo atveju viena ar kelios bendrovės veiklą baigia (taip pat ne likvidavimo procedūra), o jų teisės ir pareigos, turtas, įsipareigojimai pereina bendrovei kuri veiklą tęsia.

2. Procedūros aspektu, viskas labai panašu į tai, kas Direktyvoje nurodoma kalbant apie pertvarkymą peržengiantį vienos valstybės ribas – parengiamas jungimo sąlygų projektas, jis paskelbiamas, jungimui turi pritarti kiekvienos iš jungime dalyvaujančių bendrovių visuotinis akcininkų susirinkimas, kiekvienos jungiamos bendrovės valdymo ar administravimo organas turi parengti ataskaitą, o šią vertina nepriklausomas ekspertas, svarbi kreditorių ir darbuotojų teisių apsauga.

3. Teisiniai aspektai ir pasekmės. Kaip numatyta Direktyvos 102 str. „Notaras arba institucija, kompetentinga parengti dokumentą ir jį tinkamai teisiškai patvirtinti, patikrina ir patvirtina bendrovės, kuriai tas notaras ar institucija dirba, teisinių dokumentų ir formalumų bei jungimo sąlygų projekto buvimą ir galiojimą.“ Jeigu valstybės narės įstatymais tokia priežiūra nenumatyta, tuomet dokumentai „...parengiami ir tinkamai teisiškai patvirtinami visuotinių susirinkimų, kuriuose priimamas sprendimas dėl jungimo, protokolai ir, jei reikia, jungimą patvirtinanti sutartis, sudaryta po tokių susirinkimų.“ (Bendrovių direktyvos 102 str. 1 d.). Pasekmės – prijungtos bendrovės turtas, įsipareigojimai ir akcininkai pereina įsigyjančiai bendrovei, o įsigyta bendrovė pasibaigia.

4. Sujungimo atveju taikomi tie patys straipsniai kurie reglamentuoja ir prijungimo būdą, tik sujungimo metu „įsigyjanti bendrovė“ reiškia naują bendrovę, kuris bus įsteigta.

5. Du papildomi jungimo aspektai: 1. Kai jungimo būdu vienos ar kelių bendrovių turtas, įsipareigojimai ir kt. pereina kitai bendrovei, kuri jau turėjo visas tų bendrovių akcijas – Direktyvoje nustatyti palengvinimai tokiam jungimo procesui: netaikomos nuostatos susijusios su akcijų keitimu, ataskaitų (valdymo organų ir eksperto) rengimu ir jų prieinamumu, akcininkų statuso pasikeitimais, administravimo, valdymo organų ar ekspertų civiline atsakomybe. 2. Kai įsigyjanti bendrovė turi vienos ar kelių įsigyjamų bendrovių 90% ar daugiau akcijų ar kitų vertybinių popierių suteikiančių balsavimo teises, jungimosi procedūra gali būti supaprastinama nereikalaujant, kad įsigyjančios bendrovės visuotinis akcininkų susirinkimas pritartų jungimui. Taip pat, smulkiems akcininkams gali būti suteikiama teisė reikalauti išpirkti jų akcijas, arba, jeigu valstybės narės įstatymais leidžiama, įsigyjanti bendrovė gali reikalauti smulkiųjų akcininkų parduoti jų turimas akcijas.

DGCL 251 str. numato du bendrovių jungimo būdus, tokius pačius, kokius nustato ir Direktyva:

1. Susijungimas (angl. *merger*), o pagal straipsnyje apibūdinta šio veiksmo reikšmę jis visiškai atitinka vieną iš jungimo būdų numatytų Direktyvoje – prijungimą. Viena ar kelios bendrovės (šios po prijungimo veiklos nebetęsia), prijungiamos prie kitos bendrovės kuri tęsia veiklą.

2. Konsolidacija (angl. *consolidation*), atitinka Direktyvoje numatytą kitą jungimo būdą – sujungimą. Dvi ar daugiau bendrovių sujungiamos į vieną naują bendrovę, kuri tęsia veiklą, o kiekviena iš sujungime dalyvaujančių bendrovių nustoja veikti.

Tiek vienoje, tiek kitoje jungimosi procedūroje dalyvaujančių bendrovių valdyba priima nutarimą, kuriuo patvirtina susitarimą dėl jungimo, o tokio susitarimo turinys reglamentuojamas DGCL nurodant privalomus turinio elementus (pvz. jungimo sąlygos, akcijų konvertavimo aspektai) ir galimybę, jei bendrovėms atrodo reikalinga, įtraukti ir kitokių nuostatų. Taip pat, laikantis tam tikrų taisyklių yra galimybė kiekvienai iš jungime dalyvaujančių bendrovių susitarimą keisti.

Kiekvienos iš jungime dalyvaujančių bendrovių valdybos paruoštas sprendimas turi būti priimtas ir akcininkų metiniame ar specialiajame susirinkime, akcininkų balsų dauguma. DGCL numatyta ir konkrečių išimčių, kada akcininkų sprendimas gali būti nereikalingas,

pvz. kai susijungimas vyksta tarp patronuojančios ir dukterinės bendrovės (turint 100% akcijų paketą).

Kiti galimi jungimosi būdai ir bendri aspektai:

1. Delavere įsteigtų bendrovių jungimasis su užsienio jurisdikcijoje įsteigta bendrove. DGCL reglamentavimu nustatyta galimybė bendrovėms, kurios yra įsteigtos Delavere, jungtis su kitomis bendrovėmis įsteigtomis užsienio jurisdikcijose, jeigu pastarųjų teisinis reguliavimas tokią galimybę suteikia. Jungimosi metu Delavere įsteigta bendrovė turi laikytis DGCL numatyto reglamentavimo, o užsienio jurisdikcijos bendrovė laikosi jai taikomo nacionalinio ar kitokio reguliavimo, bei kai kurių DGCL nuostatų, pvz. DGCL 252 str. d dalies, kurioje numatyta, kad jeigu po jungimo liekanti veikti bendrovė yra užsienio valstybėje, ji turi sutikti, kad jai gali būti pradėtas teismo procesas ir įteikti procesiniai dokumentai Delavere, dėl bet kokių išpareigojimų vykdymo, įskaitant akcininkų teisių gynimą ir ji taip pat neatšaukiamai privalo paskirti Delavero valstijos sekretorių (angl. Secretary of State) kaip savo agentą, įgaliotinį dokumentų priėmimui bet kokiame ieškinyje ar byloje bei nurodyti savo adresą, kuriuo tokių dokumentų kopijos būtų siunčiamos pačiai bendrovei.

2. Patronuojančios ir dukterinės bendrovės jungimas. Patronuojanti bendrovė, kuri turi ne mažiau nei 90% kitos bendrovės akcijų gali prijungti dukterinę bendrovę ar bendroves prie savęs arba prijungdama save (ir kitas dukterines bendroves) prie dukterinės bendrovės. Toks jungimasis nedraudžiamas ir su kitose jurisdikcijose įsteigtomis bendrovėmis, jeigu jų įstatymai tai leidžia. Patronuojančios bendrovės valdymo organas priima nutarimą dėl jungimosi, o šis, skirtingai nei pirmiau nurodytuose jungimosi būduose, neturi būti patvirtintas akcininkų sprendimu (nebent patronuojanti bendrovė po jungimosi procedūros neišliks, tada reikia daugumos akcininkų pritarimo). Jei patronuojanti bendrovė nevaldo viso 100 proc. akcijų, nutarime dėl jungimosi turi būti išspręstas smulkiųjų akcininkų likimas – jų išpirkimo sąlygos, kaina ir pan. Jei išliekanti bendrovė yra užsienio valstybėje jai taikomi tie patys 2 dalyje nurodyti DGCL 252 str. d dalies reikalavimai.

3. Kitos DGCL numatytos jungimosi procedūros. DGCL pakankamai išsamiai reglamentuojamos jungimosi procedūros tarp ir įvairių subjektų: Delavere įsteigtų bendrovių ir asociacijų, Delavere įsteigtų neakcinių bendrovių bei taip pat ir Delavere įsteigtų neakcinių bendrovių jungimasis su užsienio jurisdikcijų neakcinėmis bendrovėmis, Delavere įsteigtų akcinių ir neakcinių bendrovių jungimasis, Delavere įsteigtų bendrovių ir ribotos atsakomybės bendrovių, Delavere įsteigtų bendrovių ir partnerysčių.

4. Jungime dalyvavusių bendrovių teisinė padėtis. Visos susijungiančios ar prijungiamos bendrovės nustoja egzistuoti kaip atskiros, išskyrus tą, kuri numatyta kaip liekanti veikti po jungimosi procesų. Ši tęsianti veiklą bendrovė perima visų bendrovių, kurios dalyvavo jungime, teises, pareigas, turtą, įsipareigojimus ir pan.

Apibendrinant tiek Bendros mokesčių sistemos direktyvą, tiek Bendrovių direktyvą, palyginime su DGCL bei apskritai Delavero efektu, galima teigti, kad Europos Sąjungos teisiniame reguliavime išvelgiamas palankus, lankstus bendrovių teisės reguliavimas. Nenumatoma labai daug imperatyvų direktyvose, valstybės narės turi laisvės savo nacionalinius įstatymus formuoti savaip. Svarbu turėti omenyje, kad Europos Sąjunga, kaip savotiška organizacija, bendrija, sudaryta iš prie jos prisijungusių Europos valstybių, veikianti Europos teritorijoje yra išskirtinio pobūdžio subjektas, lyginant su Delaveru, vien jau dėl masto, kuriame veikia. Prie Europos Sąjungos yra prisijungusios 27 Europos valstybės, ir visos jos laikosi Europos Sąjungos išleistų reglamentų vienodai, visos turi prievolę į savo nacionalinius reguliavimus įtraukti direktyvomis priimtas taisykles. Todėl, galima drąsiai teigti kad Europos Sąjungos reglamentavimas smarkiai prisideda prie jos valstybių narių teisinių sistemų, o analizės metu pateikti lyginimai tarp abiejų direktyvų ir DGCL parodo, jog esama panašaus teisinio reguliavimo abiejose jurisdikcijose.

3. Lietuvos bendrovių teisės reguliavimas

3.1. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo reglamentavimas

I Delavero DGCL panašus ir Lietuvoje galiojantis Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (toliau – ABĮ arba Akcinių bendrovių įstatymas). Šio įstatymo reguliavimo apimtis pateikiama ABĮ 1 str. 1 d. „...reglamentuoja įmonių, kurių teisinės formos yra akcinė bendrovė ir uždaroji akcinė bendrovė, steigimą, valdymą, veiklą, reorganizavimą, pertvarkymą, atskyrimą ir likvidavimą, akcininkų teises ir pareigas, taip pat užsienio bendrovių filialų steigimą bei jų veiklos nutraukimą.“ Šioje dalyje bus analizuojamas ABĮ ir DGCL lyginamuoju aspektu – kas abėjuose teisiniuose reguliavimuose panašu, kas skiriasi.

1. Steigimas ir registravimas, įstatinis kapitalas

ABĮ nurodoma, kad bendrovės steigėjais gali būti tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys, o steigiant bendrovę kiekvienas steigėjas turi įsigyti bendrovės akcijų ir tapti jos akcininku. Steigimo dokumentas gali būti dviejų rūšių:

1. Steigimo aktas – sudaromas tuomet, kai bendrovę steigia vienas steigėjas, nesvarbu fizinis ar juridinis asmuo;
2. Steigimo sutartis – kai bendrovę steigia du ar daugiau steigėjų, vėlgi, nesvarbu fizinių ar juridinių asmenų.

Akcinių bendrovių įstatymas konkrečiai nereglementuoja papildomų kriterijų fiziniams ir juridiniams asmenims, kurie gali būti bendrovės steigėjais, bet dalį jų numato Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas (toliau – CK arba Civilinis kodeksas):

1. Fiziniai asmenys. Kadangi iš esmės juridinio asmens, o taip pat ir bendrovės, steigimas yra tam tikras sandoris, teisių ir pareigų prisiėmimas, ne kiekvienas fizinis asmuo gali tokį veiksmą atlikti. Fizinis asmuo privalo turėti civilinį teisnumą³ ir veiksnumą⁴. Nors

³ Tai reguliuoja CK antroji knyga „Asmenys“. Fizinį asmenų galėjimas prisiimti ar savo veiksmais sukurti civilines teises ir pareigas apibūdinamas per teisnumą ir veiksnumą. Teisnumas – pagal CK 2.1 str. 1 d. „Galėjimas turėti civilines teises ir pareigas (civilinis teisnumas) pripažįstamas visiems fiziniams asmenims.“ Civilinis teisnumas veikia visą fizinio asmens gyvenimą, nuo jo gimimo iki mirties.

⁴ Civilinis veiksnumas – pagal CK 2.5 str. 1 d. – „Fizinio asmens galėjimas savo veiksmais įgyti civilines teises ir susikurti civilines pareigas (civilinis veiksnumas) atsiranda visiškai, kai asmuo sulaukia pilnametystės, t. y. kai jam sueina aštuoniolika metų.“ Būtent veiksnumo apribojimai turi įtakos ir norint steigti juridinį asmenį. Tam tikri veiksnumo apribojimai taikomi asmenims iki 14 metų amžiaus, bei asmenims nuo 14 iki 18 metų amžiaus, bei taip pat asmenims, kuriems jau gali būti ir suėję 18 metų, tačiau jie dėl tam tikrų priežasčių (pvz. sveikatos) gali būti pripažinti neveiksniais ar ribotai veiksniais konkrečioje srityje. Pripažintam neveiksniui asmeniui nustatoma globa, ribotai veiksnium – rūpyba. Neveiksnaus ar ribotai veiksnaus asmens vardu, sandorius toje srityje kurioje asmuo pripažintas neveiksniui ar ribotai veiksnium atitinkamai jų vardu sudaro globėjas arba rūpintojas.

nei CK, nei ABĮ, dalyse dėl juridinio asmens steigimo konkrečiai nenurodo, kad reikalingas fizinio asmens veiksnumas, tačiau toks reikalavimas išplaukia iš bendro fizinių asmenų veiksnumo reglamentavimo CK bei, taip pat iš CK 2.114 str. 1 d. 1 p. nurodanto, kad juridinis asmuo gali būti pripažintas neteisėtai įsteigtu jeigu „visi steigėjai buvo neveiksnūs šioje srityje arba nebuvo įstatymų nustatyto steigėjų minimumo”.

2. Juridiniai asmenys. Lietuvoje egzistuoja nemažai juridinio asmens teisinių formų, pvz. mažoji bendrija, asociacija, viešoji įstaiga ir pan. Nors ABĮ konkrečiai ir neišskiria, koks juridinis asmuo turi teisę steigti bendrovę ir koks ne, kiekvienu atveju reikia žiūrėti atitinkamos teisinės formos juridinio asmens reglamentavimą. Pvz. viena iš juridinio asmens teisinių formų gali būti labdaros ir paramos fondas. Jo veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos Labdaros ir paramos fondų įstatymas, o šio įstatymo 18 str. 2 d. 8 p. konkrečiai nurodo, kad labdaros ir paramos fondams draudžiama „steigti juridinį asmenį arba būti neribotos atsakomybės juridinio asmens dalyviu“.

Toliau ABĮ reglamentuojama kas turi būti nurodyta steigimo dokumente – pvz. turi būti nurodyti duomenys apie steigėjus (duomenų apimtis taip pat reglamentuojama ABĮ), steigiamos bendrovės pavadinimas, buveinė, informacija apie įstatinį kapitalą, akcijas ir kt. Steigiamos bendrovės akcijos yra pasirašomos, o tokios sutarties sąlygos nurodomos steigimo dokumente, atskira akcijų pasirašymo sutartis nesudaroma.

Steigiamos bendrovės akcijos privalo būti apmokėtos per terminą, kuris nurodytas steigimo dokumente, o šis terminas negali būti ilgesnis nei 12 mėnesių nuo dokumento sudarymo dienos. Pradinis įnašas visada turi būti apmokamas pinigais ir to įnašo dydis neturi būti mažesnis kaip 1/4 visų pasirašytų akcijų nominalios vertės ir pasirašytų akcijų nominalios vertės viso paviršio sumos (Akcinių bendrovių įstatymo 8 str. 5 d.). Likusias akcijas galima apmokėti tiek piniginiu, tiek nepiniginiu įnašu. ABĮ nustato papildomas taisykles nepiniginiam įnašui, pvz. tai, kad jas turi įvertinti nepriklausomas turto vertintojas.

Po pradinių įnašų apmokėjimo ir nepiniginių įnašų įvertinimo sudaroma bendrovės ataskaita, kurioje nurodomos steigimo išlaidos, apmokėto įstatinio kapitalo dydis, už akcijas įmokėtų pinigų suma, nepiniginių įnašų aspektai, akcijų skaičius, steigimo išlaidų kompensavimas. (Akcinių bendrovių įstatymo 9 str. 1 d.)

Galiausiai, prieš juridinio asmens įregistravimą turi įvykti steigiamasis akcininkų susirinkimas. Jame patvirtinama bendrovės steigimo ataskaita, išrenkami valdymo organų

nariai, bei gali būti sprendžiami kiti akcininkų susirinkimo kompetencijai priskirtini klausimai. (Akcinių bendrovių įstatymo 10 str.)

Juridinis asmuo registruojamas juridinių asmenų registre⁵. Kaip nurodoma ABĮ 11 str. 2 d. „Bendrovė įregistruojama po to, kai yra įvertinti nepiniginiai įnašai... sudaryta steigimo sutartis ar steigimo aktas, pasirašyti steigiamos bendrovės įstatai, įmokėti visi pradiniai įnašai už pasirašytas akcijas, įvyko steigiamasis susirinkimas..., kuriame išrinktas pagal bendrovės įstatus visuotinio akcininkų susirinkimo renkamas bendrovės organas, patvirtinta akcinės bendrovės steigimo ataskaita, taip pat išrinkta valdyba (jeigu įstatuose nustatyta, kad ji sudaroma), išrinktas bendrovės vadovas ir įvykdytos kituose įstatymuose ir steigimo sutartyje ar steigimo akte nustatytos prievolės, taip pat juridinių asmenų registro tvarkytojui pateikti įstatymų nustatyti dokumentai.”

Bendrovės steigime įprastai dalyvauja ir notaras – jis tikrina dokumentus, jų atitiktį įstatymų reikalavimams ir faktą kad bendrovę registruoti galima. Tačiau, yra vienas atvejis, kada notaro dalyvavimas steigimo procese nebūtinai – steigiant juridinį asmenį naudojantis VĮ Registrų centro savitarnos sistema. Norint šiuo būdu pasinaudoti reikia atitikti konkrečius reikalavimus (VĮ Registrų centras):

1. Steigti galima tik: individualią įmonę, uždaryją akcinę bendrovę ar jos filialą, asociaciją, mažąją bendriją, viešąją įstaigą, labdaros ir paramos fondą ar užsienio juridinio asmens filialą.

2. Steigėjas privalo turėti kvalifikuotą elektroninį parašą, dokumentai tokio steigimo atveju yra rengiami pagal pavyzdines patvirtintas formas, pavadinime neturi būti naudojamas valstybės pavadinimas, jeigu patalpos nepriklauso steigėjui, tai jų savininkų sutikimas naudoti patalpas buveinei privalo būti pasirašytas elektroniniu parašu, akcijos apmokamos tik piniginiu įnašu bei kitos nuostatos susijusios su asociacijomis, viešosiomis įstaigomis ar labdaros ir paramos fondais.

3. Kaupiamoji sąskaita atidaroma ir kapitalas suformuojamas tik elektroniniu būdu, viename iš VĮ Registrų centras nurodomų bankų ar kredito įstaigų.

Registruoti juridinį asmenį elektroniniu būdu gali ir Europos Sąjungos piliečiai, tačiau tik uždaryją akcinę bendrovę arba užsienio juridinio asmens filialą. Registravimo terminas

⁵ Šio registro paskirtis – „registruoti Registro objektus ir registruoti, įrašyti, rinkti, kaupti, apdoroti, sisteminti, saugoti ir teikti duomenis, informaciją ir dokumentus apie juos.“ (Dėl juridinių asmenų registro nuostatų...).

– steigiant elektroniniu būdu per 1 d.d., įprastai – 3 d.d. Kaina svyruoja nuo 12 iki 40 eurų priklauso nuo steigimo būdo ir juridinio asmens teisinės formos.

Taip pat, ABĮ 2 str. 3 d. numatyti ir tam tikri reikalavimai bendrovės kapitalo dydžiui – akcinės bendrovės įstatinis kapitalas turi būti ne mažesnis nei 25 tūkstančiai eurų, o uždarnosios akcinės bendrovės – vienas tūkstantis eurų.

Delavere, DGCL 101 str. a dalimi nustatyta, kas gali būti bendrovės steigėjais: bet kuris fizinis asmuo, partnerystė (angl. *partnership*), asociacija ar korporacija, savarankiškai ar kartu su kitais. Taip pat neribojama ir vietos aspektu – įsteigti bendrovę gali bet kuris iš aukščiau nurodytų subjektų, nepriklausomai nuo gyvenamosios ar steigimo vietos. Bendrovę galima įsteigti bet kokiai teisėtai veiklai ar tikslui vykdyti.

Steigimo dokumentai Delavere ir Lietuvoje nėra visiškai tapatūs, nors panašumų tikrai daug. Lietuvoje turime iš esmės du skirtingus dokumentus – steigimo sutartį ar aktą bei įstatus. Steigimo sutartis ar aktas yra kaip pamatas bendrovei atsirasti. Įstatai – reglamentuoja bendrovės veiklą (pvz. ar sudaroma valdyba, jei taip tai kiek narių joje bus, galima numatyti ir tam tikrus apribojimus bendrovės valdymo organams, tokius kaip būtinybę bendrovės vadovui gauti valdybos ar akcininkų pritarimą sudarant tam tikrus sandorius ir pan.). ABĮ 4 str. konkrečiai numato, kas turi būti nurodyta bendrovės įstatuose⁶ tačiau šis sąrašas nėra baigtinis, bendrovės yra laisvos įstatuose nurodyti ir kitokią informaciją, jei ji neprieštaruoja ABĮ ar kitiems įstatymams. DGCL bendrovės įsteigiamos sudarant steigimo pažymėjimą (angl. Certificate of incorporation) ir jį registruojant, pateikiant Delavero korporacijų skyriui. DGCL nurodytas steigimo pažymėjimo turinys (jau pateiktas antroje šio darbo dalyje) turi panašumų tiek su ABĮ reglamentuojamu steigimo aktu ar sutartimi, tiek su įstatais. Todėl, Delavere taikomo steigimo pažymėjimo negalime pilnai prilyginti vien tik mūsų šalyje taikomiems įstatams ar steigimo dokumentui. Kitas Delavere taikomas dokumentas, artimesnis Lietuvoje pagal ABĮ taikomiems įstatams būtų „*bylaws*“, verčiant į lietuvių kalbą tai taip pat būtų įstatai, arba vidinės taisyklės, nuostatai. Šių pateikti Delavero korporacijų skyriui, neprivaloma, netgi pagal DGCL 109 str. formuluotę „Pradinės ar kitos korporacijos vidaus taisyklės gali būti priimtos ...“, žodis „gali“ (angl. „*may*“), suponuoja tai. Delavero bendrovių įstatuose numatytos taisyklės negali prieštarauti įstatymams bei steigimo pažymėjimui, o pačios

⁶ Pavadinimas, teisinė forma, veiklos tikslai ir objektas, įstatinio kapitalo dydis, informacija apie akcijas, visuotinio akcininkų susirinkimo kompetencija ir sušaukimo tvarka, kitų bendrovės organų kompetencija bei jų narių rinkimo ir atšaukimo tvarka, pranešimų skelbimo tvarka ir šaltinis jiems skelbti, dokumentų ir kitos informacijos pateikimo tvarka akcininkams, sprendimų dėl filialų ir atstovybių steigimo bei veiklos nutraukimo, o taip pat ir jų vadovų skyrimo ir atšaukimo tvarka, įstatų keitimo tvarka, bendrovės veiklos laikotarpis, jei jis yra ribotas ir galiausiai įstatų pasirašymo data.

taisyklės gali būti susijusios su bendrovės veikla, vidaus tvarka, bendrovės akcininkais, direktoriais, vadovais, darbuotojais ir jų teisėmis ar įgaliojimais – DGCL pakankamai abstrakčiai nustato įstatų turinį.

Lyginant Delavere ir Lietuvoje taikomus reikalavimus kapitalo dydžiui ir apmokėjimui taip mat matomas skirtumas. Delavere bendrovės yra labiau laisvos, kadangi čia DGCL nenumato minimalaus kapitalo dydžio, skirtingai nei Lietuvoje, kur ABĮ nustatytas minimalus reikalaujamas kapitalo dydis bendrovėms. Taip pat ir su jo apmokėjimu, Delaveras nenustato reikalavimo apmokėti kapitalą steigiant bendrovę, net nėra būtinybės apmokėti dalį jo steigimo metu. Taip pat ir apmokėjimo galimybės kitokios: ABĮ nustato, kad bent 1/4 visų pasirašytų akcijų nominalios vertės ir pasirašytų akcijų nominalios vertės viso paviršio sumos turi būti apmokama piniginiu įnašu, o kita dalis – nepiniginiu⁷. O tuo tarpu DGCL numato, kad akcijos gali būti apmokamos piniginiu įnašu, ar turtu (materialiu ar nematerialiu) ar netgi gaunant naudą, pvz. suteiktos paslaugos laikomos kaip apmokėjimas už akcijas.

Bendrovės registravimas Delavere, kuris aprašytas ir šio darbo antrajame skyriuje, kaip žinoma taip pat yra tiek patogus tuo, kad galima dokumentus pateikti registravimui per elektroninę sistemą ar siunčiant paštu, tiek ir suteikia galimybę steigėjams pasirinkti dokumentų pateikimo būdą bei netgi įregistravimo laiką, sumokėjus papildomą mokestį. Lietuvoje irgi yra galimybė tiek siųsti dokumentus paštu, tiek ir kai kuriais atvejais registruoti įmonę internetu (tačiau tai pakankamai apribota) bei pateikiant dokumentus gyvai VI Registrų centro padalinyje, tačiau, registravimo greitumo pasirinkti nėra galimybės. Taip pat, Delavere bendrovių steigime neprivaloma, kad dalyvautų papildoma institucija kuri patvirtintų dokumentų teisėtumą, pvz. kaip Lietuvoje steigime (išskyrus registravimą per VI Registrų centro savitarnos sistemą) dalyvauja notaras.

2. Akcininkų vaidmuo bendrovėje

Lietuvoje ABĮ išskiriamos turtinės akcininkų teisės, neturtinės akcininkų teisės, bei pareigos. Akcininkams tenkančių pareigų, sąlyginai nedaug, lyginant su jų turimomis teisėmis. Akcininkų pareigos nustatytos ABĮ 14 str. ir jos yra šios: pareiga apmokėti visas pasirašytas akcijas emisijos kaina, jeigu buvo priimtas akcininkų sprendimas padengti bendrovės nuostolius papildomais akcininkų įnašais, tai akcininkai, balsavę „už“, turi pareigą mokėti, taip pat akcininkas turi pareigą pranešti bendrovei jeigu įsigijo dalį ar visas

⁷ Nepiniginis įnašas, kaip nustato ABĮ 45 str. 3 d. „3. ...gali būti turtas, įskaitant ir turtines teises. Nepiniginiais įnašais negali būti išimtas iš civilinės apyvartos turtas, taip pat darbai ir paslaugos.“

bendrovės akcijas, taip pat turi pareigą bendrovei gražinti neteisėtai gautą dividendą ar bet kokią kitą išmoką susijusią su turtinių teisių įgyvendinimu, jeigu akcininkas žinojo kad gauna tai neteisėtai.

Toliau ABĮ 15 str. pakankamai konkrečiai reglamentuoja akcininkų turtines teises, kurios yra šios: teisė gauti dividendus, gauti lėšų mažinant įstatinį kapitalą, neatlygintinai gauti akcijų, kai įstatinis kapitalas didinamas iš bendrovės lėšų, pirmumo teisė įsigyti naujai išleidžiamas akcijas ar konvertuojamąsias obligacijas, skolinti bendrovei, gauti likviduojamos bendrovės turto dalį. Sąrašas nėra baigtinis, ABĮ nustatyta, kad turtines teises gali būti ne tik tos, kurios surašytos 15 straipsnyje, bet ir kituose ABĮ straipsniuose, arba kituose įstatymuose.

Neturtinių akcininkų teisių sąrašas, nustatytas ABĮ 16 str., apima tokias teises kaip: teisę dalyvauti visuotiniuose akcininkų susirinkimuose, iš anksto teikti klausimus dėl visuotinių akcininkų susirinkimų darbotvarkės, teisę balsuoti visuotiniuose akcininkų susirinkimuose pagal akcijų suteikiamas teises, gauti informaciją apie bendrovę, kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo bendrovei, gauti informaciją apie bendrovę pagal Finansinių priemonių rinkų įstatymą. Sąrašas taip pat nėra baigtinis, bendrovės įstatai, kitos ABĮ nuostatos bei kiti įstatymai gali nustatyti papildomų akcininkų neturtinių teisių.

ABĮ 20 straipsniu nustatoma, kokius sprendimus bendrovėje priima išimtinai visuotinis akcininkų susirinkimas. Tai sprendimai dėl: bendrovės įstatų keitimo; bendrovės buveinės keitimo; stebėtojų tarybos narių rinkimo ar atšaukimo, jei nesudaroma stebėtojų taryba, tuomet dėl valdybos narių rinkimo ar atšaukimo, o jei nesudaroma nei stebėtojų taryba, nei valdyba, tuomet dėl bendrovės vadovo rinkimo ar atšaukimo; dėl auditoriaus ar audito įmonės rinkimo metinio finansinių ataskaitų rinkinio auditui atlikti (taip pat ir tvarumo atskaitomybei), taip pat nustatant audito paslaugų apmokėjimo sąlygas; dėl akcinių bendrovių, kurių akcijomis leista prekiauti reguliuojamoje rinkoje, atlygio politikos patvirtinimo; dėl išleidžiamų akcijų klasės, skaičiaus, nominalios vertės ir minimalios emisijos kainos nustatymo; dėl akcijų konvertavimo; dėl akcijų skaičiaus ar nominalios vertės keitimo nekeičiant įstatinio kapitalo dydžio; dėl akcijų sertifikatų keitimo į akcijas; dėl metinių finansinių ataskaitų rinkinio tvirtinimo; dėl pelno (nuostolių) paskirstymo; dėl rezervų sudarymo, naudojimo, mažinimo ar naikinimo; dėl tarpinių finansinių ataskaitų tvirtinimo ir tarpinių dividendų skyrimo; dėl konvertuojamųjų obligacijų išleidimo; dėl pirmumo teisės atšaukimo įsigyti akcijų ar konvertuojamųjų obligacijų; dėl įstatinio kapitalo didinimo ar mažinimo; dėl bendrovės savų akcijų įsigijimo; dėl akcijų suteikimo darbuotojams ar organų nariams taisyklių; dėl bendrovės reorganizavimo, pertvarkymo,

restruktūrizavimo, likvidavimo. Akcininkams suteikiamos pakankamai plačios išimtinės teisės priimti sprendimus, kurie ypač susiję su bendrovės tolesniu gyvavimu, finansiniais ir turтинiais klausimais, valdymu.

Delavere akcininkų kompetencija šiek tiek skiriasi nuo galiojančios Lietuvoje – akcininkai neturi tokių plačių išimtinių kompetencijų priimti atitinkamus sprendimus bendrovėje. DGCL skirtingai nei ABĮ neturi vieno ar kelių skirtų straipsnių būtent akcininkų teisėms ar pareigoms, priimamiems sprendimams – čia, prie konkrečios situacijos aprašoma, kuris organas bendrovėje veikia.

DGCL įtvirtintos akcininkų teisės:

1. Teisė dalyvauti akcininkų susirinkimuose. Tačiau pagal DGCL 211 str., akcininkų susirinkimų vietos, organizavimo klausimai nustatomi įstatymo, steigimo dokumento, įstatų ar valdybos.

2. Teisė balsuoti akcininkų susirinkimuose. Pagal DGCL 212 str. a dalį, bendra taisyklė ta, kad viena akcija suteikia vieną balsą, tačiau steigimo dokumentuose galima numatyti ir kitokį balsų skaičių vienai akcijai, tiek mažesnę, tiek didesnę už 1. Balsuoti galima ir per įgaliotą asmenį, DGCL išsamiai nustato įgaliojimo suteikimo būdus. Panašiai yra ir Lietuvoje, ABĮ 30¹ nustatyta, kad akcininkas gali paskirti įgaliotinį balsuoti visuotiniame akcininkų susirinkime. Taip pat ir su balsų skaičiumi, kuriuos suteikia viena akcija, ABĮ 17 str. 2 d. reglamentuoja, kad įprastai jei visos akcijos yra vienos nominalios vertės tai viena akcija suteikia vieną balsą, bet „Jeigu akcijos, suteikiančios balsavimo teisę, yra skirtingos nominalios vertės, tai viena mažiausios nominalios vertės akcija jos savininkui suteikia vieną balsą, o kitų akcijų suteikiamų balsų skaičius yra lygus jų nominaliai vertei, padalytai iš mažiausios nominalios akcijos vertės.“

3. Teisė gauti informaciją. Pagal DGCL 220 str. akcininkai asmeniškai, ar veikdami per advokatą ar kitą atstovą, bei pateikę raštišką prašymą su priesaika ir tikslu, turi teisę, įprastomis darbo valandomis susipažinti su bendrovės finansiniais dokumentais, dukterinių bendrovių dokumentais, akcininkų sąrašais, pasidaryti jų kopijas ar išrašus. Pagal ABĮ 18 str. akcininkui gauti informaciją yra šiek tiek paprasčiau – užtenka raštiško reikalavimo, tačiau ABĮ nustatyti ir apribojimai, kada akcininkas gali negauti informacijos, pvz. jeigu negalima nustatyti dokumentų pareikalavusio akcininko tapatybės.

4. Teisė gauti dividendus. Skirtumas nuo ABĮ nustatytos taisyklės, kad dividendai paskiriami visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimu yra tas, kad pagal DGCL 170 str. sprendimą dėl dividendų išmokėjimo bendrovės akcininkams priima valdyba.

Akcininkų pareigų DGCL konkrečiai neįtvirtina, tačiau, akcininkams, kurie turi 50 proc. ar daugiau bendrovės akcijų (jie laikomi kontroliuojančiais akcininkais), taikomos fiduciarinės pareigos – lojalumo ir veikimo bendrovės interesais, taip pat, atsižvelgiant į smulkiųjų akcininkų interesus, bet, tai nėra imperatyvas, nustatantis veikimą išimtinai tik bendrovės ir smulkiųjų akcininkų interesais – daugumos akcininkai yra laisvi veikti ir priimti sprendimus savo naudai. Fiduciarinių pareigų pasireiškimas realybėje reiškia „susilaikymą nuo savavaldžiavimo ar naudojimosi savo padėtimi siekiant nesąžiningai gauti naudos sau. Daugumos akcininkai taip pat turėtų būti atsargūs ir nesiimti jokių veiksmų, kurie galėtų pakenkti korporacijai, pavyzdžiui, priimti sprendimus, kurie sumažintų smulkiųjų akcininkų turimų akcijų vertę, palyginti su daugumos akcininkų turimų akcijų verte“. (Taylor, 2023). Smulkiųjų akcininkų fiduciarinės pareigos galima sakyti neegzistuoja Delavero bendrovėse – „priimdami sprendimus [smulkieji akcininkai] neturi pareigų korporacijai ar pagrindiniam akcininkui.“ (Taylor, 2023). Lietuvoje ABĮ taip pat neįtvirtina fiduciarinių akcininkų pareigų, tačiau iš esmės, remiantis Civilinio kodekso 1.5 str. numatytais teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais turi remtis visi civilinių teisinių santykių subjektai, įgyvendindami savo teises ir pareigas.

Sprendimai, kuriuos priima akcininkai arba kuriems reikalingas akcininkų pritarimas pagal Delavero bendrovių teisę:

1. Remiantis DGCL 211 straipsnio b dalimi, akcininkai renka bendrovės valdybą, o pagal 141 straipsnio k dalį gali ją atšaukti.
2. Remiantis DGCL 109 str. įstatų priėmimo, keitimo ir panaikinimo teisės pereina balsavimo teises turintiems akcininkams, bendrovei gavus bet kokią apmokėjimą už bet kurias akcijas. Iki mokėjimų už akcijas gavimo, tokią teisę turi bendrovės valdyba.
3. Steigimo pažymėjimo pakeitimai 242. Remiantis DGCL 242 str. Bendrovės akcininkai balsuoja dėl steigimo pažymėjimo (angl. *Certificate of incorporation*) pakeitimų. Steigimo pažymėjimas keičiamas ir reikalaujamas akcininkų balsavimas dėl tokių pakeitimų kaip kapitalo didinimas, naujos klasės akcijų išleidimas ir pan. Šis DGCL straipsnis numato nemažai taisyklių, pvz. valdyba priima rezoliuciją kurioje išdėsto steigimo pažymėjimo siūlymus, arba tai, kad ne visiems steigimo pažymėjimo keitimams reikalingas akcininkų pritarimas, pvz. jo nereikia kai norima keisti bendrovės pavadinimą.
4. Sprendimų dėl jungimosi, esminės dalies ar viso turto pardavimo, bendrovės likvidavimo priėmimas remiantis DGCL 251 str. c dalimi, 255 str., 271 str., 275 str. b dalimi.

5. DGCL 228 str. numatyta galimybė sprendimus priimti ir be akcininkų susirinkimo, be balsavimo ir kitų susijusių procedūrų, jeigu akcininkai, turintys ne mažiau kaip minimalų balsų skaičių, kuris būtų reikalingas konkrečiam veiksmui leisti arba priimti susirinkime, pasirašo sutikimą.

3. Bendrovės valdymo organai

Lietuvoje ABĮ reglamentuojama, kad bendrovėje gali veikti šie valdymo organai: visuotinis akcininkų susirinkimas, vadovas, valdyba, stebėtojų taryba. Visuotinis akcininkų susirinkimas ir vienasmenis valdymo organas - bendrovės vadovas, pagal ABĮ 19 str. 1 d. yra privalomi. Tuo tarpu stebėtojų tarybos, kolegialaus priežiūros organo, ir valdybos, kolegialaus valdymo organo, bendrovėje sudaryti neprivaloma. Visuotinio akcininkų susirinkimo kompetencija jau aptarta, tad šioje dalyje bus plačiau nagrinėjami likę bendrovės valdymo organai.

Bendrovės vadovas, kaip privalomas bendrovės valdymo organas, veikia visada. ABĮ nustato reikalavimus, jo išrinkimo bei atšaukimo, atsistatydinimo aspektus bei kompetenciją, sritis ar klausimus už kuriuos jis atsakingas. Bendrovės vadovu, remiantis ABĮ 37 str. 2 d. gali būti tik fizinis asmuo, bei galintis eiti tokias pareigas. Negalėjimas eiti tokių pareigų būtų tada, kai pvz. asmuo yra įstatymų pripažintas neveiksniu. Bendrovės vadovą renka, atšaukia bei atleidžia, nustato atlyginimą, tvirtina pareiginius nuostatus ir kt. valdyba, bet jei ji nesudaroma, tuomet stebėtojų taryba, o jei bendrovėje neveikia nei vienas iš šių organų – visuotinis akcininkų susirinkimas, remiantis ABĮ 37 str. 3 d. Bendrovės vadovo viena iš pagrindinių užduočių – kasdienės bendrovės veiklos organizavimas, kaip nustato ABĮ 37 str. 8 d. Tokia kasdienė veikla gali būti – darbo sutarčių su būsimais bendrovės darbuotojais sudarymas, nutraukimas, bendrovės atstovavimas santykiuose su trečiaisiais asmenimis, įvairių kitų sutarčių sudarymas, jų vykdymo užtikrinimas ir pan. ABĮ 37 str. 12 d. nustatytas nemažas sąrašas bendrovės vadovo atsakomybių. Sąrašas nebaigtinis, kadangi nustatyta, kad papildomų atsakomybių gali būti numatyta ir kitais šio įstatymo straipsniais, kitais įstatymais, teisės aktais, o taip pat ir bendrovės įstatais ar bendrovės vadovo pareiginiiais nuostatais. sąrašas bendrovės vadovo atsakomybių. Remiantis ABĮ 37 str. 12 d., bendrovės vadovas atsakingas už: bendrovės veiklos valdymą, finansinių ir veiklos ataskaitų rengimą, bendrovės vidaus dokumentų rengimą, informacijos atskleidimą (kai reikalaujama konkrečią informaciją atskleisti viešai ar tam tikroms įstaigoms, taip pat ir bendrovės akcininkams, kolegialiems valdymo organams), veiksmus susijusius su bendrovės akcijomis (pvz. vertybiniu popierių sąskaitų tvarkymas), veiksmus susijusius su įmonės auditu.

Valdybą, kaip kolegialų valdymo organą, remiantis ABĮ 33 str. 2 dalimi turi sudaryti ne mažiau kaip 3 nariai, tačiau bendrovės įstatais galima numatyti ir didesnę valdybos narių skaičių. Valdyba renkama ilgiausiai 4 metų laikotarpiui ir įstatai gali numatyti tik trumpesnę laikotarpį, tačiau, nėra ribojamas skaičius kartų, kiek vienas asmuo gali būti perrinktas valdybos nariu. ABĮ 33 str. 6 d. nustatomi ribojimai, kad valdybos nariu gali būti tik fizinis asmuo, taip pat – jis negali būti bendrovėje ir stebėtojų tarybos nariu, taip pat valdybos nariu negali būti ir bendrovės vadovas jeigu bendrovėje nesudaroma stebėtojų taryba, auditorius ar audito įmonės darbuotojas, bei asmuo, neturintis teisės eiti valdybos nario pareigų. Valdybą renka stebėtojų taryba, o jei ji nesudaroma – visuotinis akcininkų susirinkimas. Visa valdyba, ar pavieniai valdybos nariai gali būti atšaukti, arba patys atsistatydinti iš pareigų. Remiantis ABĮ 33 str. 12 d. bendrovės valdybos nariai gali gauti dalį bendrovės pelno – tantjemas. ABĮ 34 str. nustato bendrovės valdybos funkcijas. Remiantis ABĮ 34 str. 1 d. bendrovės valdyba svarsto ir tvirtina: vadovybės ataskaitą, bendrovės valdymo struktūrą ir darbuotojų pareigybes, pareigybes, į kurias darbuotojai priimami konkurso tvarka, bendrovės filialų ir atstovybių nuostatus, dalyvavimo ir balsavimo visuotiniame akcininkų susirinkime elektroninių ryšių priemonėmis tvarkos aprašą. Į valdybos funkcijas patenka ir šie dalykai: bendrovės vadovo paskyrimas ir atšaukimas, jo atlygio nustatymas ir pan., informacijos kuri laikoma konfidencialia ar komercine paslaptimi nustatymas, sprendimų dėl bendrovės tapimo kitų juridinių asmenų dalyve, filialų ar atstovybių steigimo, bei esminių, reikšmingų perleidimų ar įsigijimų priėmimas, atsakomybė už visuotinio akcininkų susirinkimo sušaukimą ir rengimą laiku, bei kiti, kuriuos gali nustatyti tiek ABĮ, tiek bendrovės įstatai ar visuotinis akcininkų susirinkimas. Remiantis ABĮ 34 str. 7 dalimi, valdyba analizuoja ir vertina bendrovės vadovo pateiktą informaciją apie bendrovės veiklos organizavimą, finansinę būklę, ūkinės veiklos rezultatus. Taip pat, valdyba vertina ir analizuoja bendrovės metinių finansinių ataskaitų rinkinį, akcijų suteikimo taisyklių projektus, atlygio politikos projektus, jeigu tai akcinės bendrovės valdyba, analizuoja sprendimus dėl dividendų skyrimo už trumpesnę nei finansiniai metai laikotarpį. Kai bendrovėje nesudaroma stebėtojų taryba, valdyba atlieka ir ABĮ 34 str. 11 d. nustatytas priežiūros funkcijas. Kadangi valdyba yra kolegialus valdymo organas, sprendimus ji, remiantis ABĮ 35 str. priima balsuodama, posėdžiuose.

Stebėtojų taryba, kolegialus priežiūros organas bendrovėje, kuri gali sudaryti nuo 3 iki 15 narių, įstatuose numatytam, bet ne ilgesniam nei 4 metų laikotarpiui, o galimas kadencijų skaičius, kaip ir valdybos atveju – neribojamas. Asmenims, norintiems būti stebėtojų tarybos nariais ABĮ nustatomi konkretūs apribojimai, pvz. stebėtojų tarybos nariu negali būti bendrovės vadovas ar valdybos narys. Stebėtojų tarybą renka ir atšaukia

visuotinis akcininkų susirinkimas, taip pat, stebėtojų tarybos nariai gali atsistatydinti iš pareigų patys. Kaip ir valdybos nariams, taip ir stebėtojų tarybos nariams gali būti mokamos tantjemos. ABI 32 str. 1 d. pateikiamas stebėtojų tarybos priimamų sprendimų, atliekamų veiksmų nebaigtinis sąrašas. Į stebėtojų tarybos kompetenciją, remiantis ABI 32 str. 1 d. patenka: bendrovės veiklos strategijos svarstymas ir tvirtinimas, taip pat jos įgyvendinimo vertinimas, valdybos narių rinkimas ir atšaukimas bei jų veiklos priežiūra, bendrovės vadovo veiklos priežiūra, sprendžia dėl sandorių su susijusiomis šalimis ir tvirtina jų vertinimo tvarką, teikia įvairaus pobūdžio atsiliepimus visuotiniam akcininkų susirinkimui. Stebėtojų tarybos posėdžius šaukia pirmininkas arba ne mažesnė nei 1/3 dalis stebėtojų tarybos narių, o posėdis laikomas įvykusi jei jame dalyvauja daugiau nei pusė visų stebėtojų tarybos narių. Visi stebėtojų tarybos nariai turi lygias teises – po vieną balsą balsavimo metu, o balsams pasiskirsčius po lygiai „už“ ir „prieš“ lemiamas balsas yra stebėtojų tarybos pirmininko.

Delavere, remiantis reguliavimu nustatytu DGCL, bendrovėse veikia akcininkai, direktorių valdyba bei pareigūnai (angl. *officers*), tačiau įstatymas nenumato jokio atskiro priežiūros organo, tokio kaip turime Lietuvoje. Kadangi akcininkų teisės ir funkcijos išnagrinėtos anksčiau šiame darbe, toliau dėmesys bus skiriamas direktorių valdybos ir pareigūnų vaidmeniui bendrovės valdyme Delavere.

Bene plačiausias teises ir didžiausią funkcijų kiekį turinti yra bendrovės valdyba. Tai tampa aišku jau iš DGCL 141 str. a dalies, kurioje nurodoma, kad „Kiekvienos korporacijos, įsteigtos pagal šį skyrių, verslą ir reikalus tvarko direktorių valdyba arba jai vadovauja direktorių valdyba, išskyrus atvejus, kai šiame skyriuje arba jos steigimo pažymėjime numatyta kitaip.“ Delavere, direktorių valdybą gali sudaryti vienas ar daugiau fizinių asmenų, o konkretus valdybos narių skaičius gali būti nustatomas tiek bendrovės įstatuose, tiek steigimo pažymėjime, remiantis DGCL 141 str. b dalimi. Toje pačioje DGCL dalyje nustatyta, kad valdybos nariu neprivalo būti akcininkas, bet tokį privalomumą gali nustatyti bendrovės įstatai ar steigimo pažymėjimas. Taip pat, skirtingai ne Lietuvoje, DGCL nenustato maksimalaus valdybos nario išrinkimo laikotarpio – 141 str. b dalyje nustatyta, kad valdybos narys (angl. *director*) eina pareigas tol, kol paskiriamas kitas valdybos narys, bei taip pat, valdybos nariai turi teisę atsistatydinti. Ta pačia DGCL straipsnio dalimi nustatoma ir kvorumo taisyklė – kvorumą sudaro visų valdybos narių dauguma, o bendrovė gali įstatuose numatyti ir kitokią kvorumo taisyklę, bet jokiais atvejais kvorumo negali sudaryti mažesnė už 1/3 dalis visų bendrovės valdybos narių. Remiantis DGCL 141 str. c dalimi, bendrovės valdyba gali sudaryti atskirus komitetus, paskirdama 1 ar daugiau

bendrovės valdybos narių kiekvienam komitetui. Komitetai, su tam tikromis išimtimis numatytomis DGCL ar bendrovės įstatuose, turi teisę ir gali naudotis visais, bendrovės valdybai priskirtais įgaliojimais ir kompetencijomis, tvarkant bendrovės reikalus, o taip pat komitetai gali kurti subkomitetus. Komitetų kvorumo taisyklės tokios pačios kaip ir bendrovės valdybai. Remiantis DGCL 141 str. d dalimi, bendrovėse gali būti sudaromos skirtingų klasių valdybos su skirtingais kadencijos laikotarpiais, o taip pat, galima nustatyti, kad tam tikrų klasių akcijų savininkai turėtų teisę rinkti atskirus direktorių valdybos narius su skirtingomis balsavimo teisėmis. DGCL konkrečiai nustato ir valdybos narių, tiek ir esančių komitetų sudėtyse, atsakomybės ribojimą, pagal 141 str. e dalį, kurioje numatyta, kad jis yra apsaugotas nuo atsakomybės, jeigu pagrįstai kliojęsi jam pateiktais bendrovės dokumentais, informacija ir pan. gautais tiek iš bet kurių bendrovės pareigūnų (angl. *officers*), darbuotojų, komitetų narių ar apskritai bet kokių kitų asmenų, kai direktorių valdybos narys pagrįstai mano, kad konkretūs klausimai priklauso to asmens profesinei ar ekspertinei kompetencijai. Delavere veikia ir verslo sprendimo taisyklė, nurodyta ankstesniame šio darbo skyriuje. Direktorių valdyba susirinkimus gali turėti ir už Delavero valstijos ribų, bei taip pat nebūtinai tai privalo būti gyvi susitikimai – jeigu dėl konkretaus veiksmo atlikimo ar sprendimo priėmimo visi direktorių valdybos nariai sutinka, toks sutikimas gali būti išreikštas raštu ar elektroninėmis priemonėmis, tačiau steigimo dokumente ar įstatuose bendrovė yra laisva nustatyti ir kitokias taisykles. Jeigu to nedraudžia bendrovės steigimo pažymėjimas ar įstatatai, valdybos nariai už savo darbą gali gauti atlygį remiantis DGCL 141 str. h dalimi, kurį nustato pati bendrovės valdyba. Priimant sprendimus įvairiais su bendrove susijusiais klausimais, direktorių valdyba turi itin reikšmingą vaidmenį, jos pritarimo ar kitokio veikimo reikia norint vykdyti jungimosi procedūras (DGCL 251 str.), likvidavimo procedūras (DGCL 275 str.), esminės dalies ar viso bendrovės turto pardavimo procedūras (DGCL 271 str.), įvairiais su akcijų išleidimu bei kitais veiksmais susijusias procedūras (DGCL 151 str.), o taip pat su bendrovės steigimo pažymėjimo keitimu susijusiais klausimais (DGCL 242 str.), dividendų išmokėjimo klausimais (DGCL 170-174 str.).

Kitas, Delavero bendrovėse veikiantis organas – pareigūnai. DGCL 142 str. pateikia platų apibrėžimą, nurodydama kad „Kiekviena korporacija, įsteigta pagal šį skyrį, turi turėti tokius pareigūnus, kurių pareigos ir pavadinimai nurodyti įstatuose arba direktorių valdybos nutarime, neprieštaraujančiame įstatams, ir kurie gali būti būtini, kad korporacija galėtų pasirašyti dokumentus ir akcijų sertifikatus“. DGCL ties pareigūnų skyrimu ir kitais susijusiais klausimais daug imperatyvių nuostatų nepateikia – daug laisvės paliekama bendrovei pačiai, įstatuose ar direktorių valdybos sprendimu nustatyti renkamų pareigūnų

pareigas, funkcijas ir pan. DGCL 142 str. a dalimi numatoma tik tai, kad „Vienas iš pareigūnų privalo registruoti akcininkų ir direktorių susirinkimų eigą tam tikslui vedamoje knygoje.“. Paprastai, bendrovėse veikia trys pareigūnai:

- Vykdomasis pareigūnas ar prezidentas (angl. *executive officer or president*) – šis paprastai būna atsakingas už kasdienę bendrovės veiklą bei kartu dokumentų ir akcijų sertifikatų pasirašymą. (Melson, 2025).
- Sekretorius (angl. *secretary*) – paprastai tvarko bendrovės dokumentus, rengia akcininkų ir direktorių valdybos posėdžių protokolus. (Melson, 2025).
- Iždininkas (angl. *treasurer*) – atsakingas už bendrovės finansinius dokumentus. (Melson, 2025).

Apibendrinant galima teigti, kad abejose jurisdikcijose, esminių skirtumų bendrovės valdymo organų struktūrose nėra daug – abejose veikia akcininkų susirinkimai, valdybos. Skirtinga tai, kad Delavero bendrovėse skiriami pareigūnai, pvz. vykdomasis pareigūnas, kuris šiek tiek prilygsta Lietuvoje galiojančiam bendrovės vadovo valdymo organui, tačiau tikrai negalima sakyti kad tai yra analogiškas valdymo organas. Esminiai skirtumai pasireiškia tuo, kokias kompetencijas sprendimų priėmime turi kiekvienas iš organų. Lietuvoje esminiai sprendimai yra priimami visuotinio akcininkų susirinkimo, kaip antai bendrovės pavadinimo keitimas, o tuo tarpu Delavero bendrovėse tokį sprendimą priima direktorių valdyba.

3.2. Lietuvos bendrovių mokestinė aplinka

Lietuvoje mokesčius moka ir bendrovės – įstatymais nustatyta, tiek kokio tipo, tiek kokio dydžio šie mokesčiai yra. Vienas iš pagrindinių – pelno mokestis, o jį reglamentuoja Lietuvos respublikos pelno mokesčio įstatymas (toliau – Pelno mokesčio įstatymas). Kaip nurodoma paties įstatymo 1 str. 1 d. „Šis Įstatymas nustato uždirbto pelno ir (arba) gautų pajamų apmokestinimo pelno mokesčiu tvarką.“ Lietuvoje registruoti juridiniai asmenys pelno mokestį moka tiek nuo Lietuvos teritorijoje, tiek ir nuo užsienio teritorijose uždirbtų pajamų, išskyrus tuomet, kai sudarytos dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartys. Šiam momentui, tokių sutarčių Lietuva su kitomis valstybėmis yra sudariusi 60, viena iš – Jungtinės Amerikos Valstijos. Standartinis taikomas pelno mokesčio tarifas Lietuvoje – nuo 2025 m. taikomas 16 proc. Lengvatinis pelno mokesčio tarifas yra dviejų rūšių:

1. 6 proc. (nuo 2025 m.) – taikomas įmonėms kurių vidutinis darbuotojų skaičius neviršija 10 žmonių, mokestinio laikotarpio (įprastai tai kalendoriniai metai) pajamos neviršija 300 000 eurų, bei toms kurios neatitinka Pelno mokesčio įstatymo 5 str. numatytų aplinkybių; (Valstybinė mokesčių inspekcija). ir

2. 0 proc. – taikomas naujai įregistruotiems juridiniams asmenims, pirmajam mokestiniam laikotarpiui, kai tas juridinis asmuo atitinka dar šias sąlygas: visas tris sąlygas kurios numatytos lengvatiniam 6 proc. tarifui, bei papildomai – juridinio asmens dalyviai turi būti tik fiziniai asmenys, per tris vienas po kito einančius mokestinius laikotarpius neturi vykti įmonės struktūrinių ar organizacinių pasikeitimų, tokių kaip veiklos sustabdymas, likvidavimas, reorganizavimas ar akcijų pardavimas. (Valstybinė mokesčių inspekcija).

Lietuvoje subjektams gali būti ir kitais pagrindais mažinamas mokamas pelno mokesčio tarifas, pvz. subjektams neatlygintinai finansuojantiems tam tikrus kriterijus atitinkančių filmų kūrimą, ūkio subjektams vykdančioms investicinius projektus ir kt. Lietuvoje apmokestinami ir gauti dividendai – pagal Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymą, kurio 6 str. 1 d. nustatyta, kad pajamų mokesčio tarifas yra 15 proc.

Kitas, Lietuvoje įmonėms taikomas mokestis yra pridėtinės vertės mokestis. Jį reglamentuoja Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas (toliau – Pridėtinės vertės mokesčio įstatymas). Jis taikomas tiek Lietuvoje registruotoms bendrovėms, tiek užsienio bendrovėms, tačiau netaikomas absoliučiai visiems ir visais atvejais. Nustatyti tam tikri kriterijai, kada subjektas privalo registruotis PVM mokesčio mokėtoju:

- Jeigu jo atlygis iš ūkinės veiklos, tokios kaip prekių tiekimas, kuri yra apmokestinama ir vykdoma Lietuvoje, viršija 45 000 Eur per metus. (Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 71 str. 2 d.).
- Jeigu jis per kalendorinius metus įsigyja prekių Lietuvoje ar iš kitos Europos Sąjungos valstybės narės už daugiau kaip 14 000 Eur. (Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 71¹ str.).
- Jeigu jį kontroliuoja⁸ kitas juridinis asmuo, prižiūrintis kelis juridinius asmenis, kurių pajamos, pvz. iš prekių tiekimo, Lietuvoje viršija abu aukščiau nurodytus rodiklius. Tokia pareiga gali būti netaikoma jeigu subjektai gali įrodyti, kad jų valdymo organai ar jų nariai nesutampa, bei įrodant, kad jie nevykdo to paties pobūdžio veiklos ir neveikia vienas kito naudai ar interesais. (Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 70 ir 71¹ str.).

Lietuvoje įmonėms taikomi ir kiti mokesčiai, pvz. jeigu įmonė turi nekilnojamojo turto, ji moka nekilnojamojo turto mokestį, remiantis Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto mokesčio įstatymu, taip pat ir įvairius mokesčius, susijusius su bendrovės darbuotojais.

Delavere mokesčių įstatymai šiek tiek kitokie, negu tie kurie taikomi Lietuvoje. Pirmas ir ryškus skirtumas tas, kad Delavere egzistuoja franšizės mokestis (angl. *franchise tax*). Kiekvienais metais, visos Delavere įsteigtos bendrovės privalo pateikti metinę ataskaitą (angl. *annual report*), kurioje nurodoma tokia informacija kaip: bendrovės informaciniai duomenys (pavadinimas, registracijos kodas, adresas, telefono numeris), įgaliotojo kapitalo dydis (angl. *authorized capital*) jų klasė ir nominali vertė, taip pat visų direktorių valdybos narių vardai ir pavardės, adresai bei bent vieno pareigūno vardas, pavardė, adresas. Šios metinės ataskaitos pateikimas kasmet bendrovėms kainuoja 50 JAV dolerių. Mokėtinas franšizės mokestis priklauso nuo įmonės turimų akcijų bei nominalios vertės. Franšizės mokestį reglamentuoja Delavero kodekso, 8 statuto (angl. *title*) 5 skyrius (angl. *chapter*) (toliau – Franšizės mokesčio įstatymas). Franšizės mokesčio įstatymo numatytas mažiausias mokėtinas franšizės mokestis yra 175 JAV doleriai, o jį moka bendrovės turinčios ne didesnę kaip 5000 akcijų įgaliotojo kapitalo dydį, didėjant akcijų skaičiui,

⁸ Remiantis Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 2 str. 3 d. apmokestinamąjį asmenį kontroliuojančiu asmeniu laikomas toks, kuris:

- 1) tiesiogiai ar netiesiogiai valdo daugiau kaip 50 procentų apmokestinamojo asmens akcijų (dalių, pajų) arba kitų teisių į paskirstytinojo pelno dalį, arba išimtinių teisių jas įsigyti, arba
- 2) pats valdydamas ne mažiau kaip 10 procentų apmokestinamojo asmens akcijų (dalių, pajų) arba kitų teisių į paskirstytinojo pelno dalį, arba išimtinių teisių jas įsigyti, kartu su susijusiais asmenimis jų valdo daugiau kaip 50 procentų, arba
- 3) turi teisę išrinkti (paskirti) daugumą apmokestinamojo asmens valdymo organų narių ir (arba) faktiškai kontroliuoja to apmokestinamojo asmens priimamus sprendimus.

didėja ir mokėtino franšizės mokesčio suma, pvz. remiantis Frančizės mokesčio įstatymo 503 a dalies 1 punktu, jei bendrovė turi daugiau kaip 5000 bet mažiau kaip 10 000 akcijų, tada jos franšizės mokestis bus 250 JAV dolerių ir taip toliau, kas 10 000 akcijų frančizės mokestis didėja 85 JAV doleriais. Toks mokesčio dydis taikomas, kai franšizės mokestis apskaičiuojamas remiantis įgaliotojo kapitalo dydžiu, tačiau franšizės mokestis gali būti apskaičiuojamas ir taikant „numanomos nominalios vertės“ (angl. *assumed par value*) kapitalo metodą⁹.

Kitas mokestis, taikomas tik bendrovėms, kurios realiai vykdo veiklą Delavere, yra pelno mokestis. Remiantis Delavero kodekso, 30 statuto (angl. *title*) 19 skyriaus (angl. *chapter*), 1902 str. a dalimi, tiek vietinės (angl. *domestic*), tiek užsienio bendrovės, kurios nėra atleistos nuo pelno mokesčio mokėjimo, kasmet privalo mokėti 8,7 proc. pelno mokestį nuo uždirbto pelno iš verslo vykdymo ar turto esančio Delavere. To paties straipsnio b dalyje nustatytas pakankamai ilgas sąrašas bendrovių, vykdančių konkrečias veiklas, kurios neapmokestinamos pelno mokesčiu, pvz. neapmokestinamos korporacijos, kurios registruotos Delavere, tačiau faktiškai jokios veiklos valstijoje nevykdo, įvairios organizacijos kurių tikslas nėra pelno siekimas, Draudimo bendrovės, mokančios mokesčius nuo bendrųjų įmokų draudimo komisarui (angl. *insurance commissioner*) ir kitos.

Didžiausias skirtumas abejose jurisdikcijose pastebimas pelno mokesčio mokėjimo aspektais – Delavere pelno mokesčio nemoka tokios įmonės, kurios nors ir ten įsisteigusios, tačiau veiklos nevykdo. Tuo tarpu Lietuvoje pelno mokestis mokamas, net jeigu veikla vykdoma kitoje šalyje, išskyrus tuos atvejus, kai sudarytos dvigubą apmokestinimą panaikinančios sutartys, o šios sutartys nėra sudarytos su absoliučiai visomis pasaulio valstybėmis.

⁹ Taikant šį metodą mokestis apskaičiuojamas pagal bendrą įmonės turtą ir išleistų bei leidžiamų akcijų santykį. Dažnu atveju šis mokestis būna mažesnis ir naudingesnis įmonėms turinčioms didelį įgaliotąjį kapitalą, mažą įstatinį kapitalą bei daug turto.

3.3. Bendrovių ginčų nagrinėjimas

Lietuvoje, skirtingai nei Delavere, nėra atskiros teisminės institucijos, kuri išimtinai specializuotųsi tik bendrovių teisės ginčiuose. Kadangi, dauguma ginčų susijusių su bendrovėmis kyla iš civilinių teisinių santykių, pvz. ginčai tarp akcininkų, ginčai dėl žalos bendrovei ir pan., jie sprendžiami civilinio proceso tvarka, bendrosios kompetencijos teismuose kaip pirmojoje instancijoje. Lietuvoje veikia du bendrosios kompetencijos teismai – apylinkės ir apygardos. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 26 str. nustatyta, kad visas civilines bylas pirmąja instancija nagrinėja apylinkės teismas, išskyrus tas, kurios priskirtos nagrinėti apygardos teismui ar konkrečiai – Vilniaus apygardos teismui. Apygardos teismams, remiantis CPK 28 str. priskirta nagrinėti bylas, kuriose ieškinio suma viršija 100 000 Eur. (išskyrus šeimos, darbo santykių ir neturtinės žalos atlyginimo bylas), bylas susijusias su autorinėmis neturtinėmis teisėmis, civiliniais viešo konkurso teisiniais santykiais, bankrotu ar restruktūrizavimu (neapima fizinių asmenų bankroto), priverstiniu akcijų (dalių, pajų) pardavimu, juridinio asmens veiklos tyrimu, pacientų teisių pažeidimu padarytos turtinės ir neturtinės žalos atlyginimu, taip pat kai viena iš proceso šalių yra užsienio valstybė, bei kitas bylas, jei įstatymais numatyta, kad jas nagrinėja apygardos teismai. Iš apygardos teismų teisingumo galima matyti, kad dalis bylų, tokių kaip juridinio asmens veiklos tyrimas, bankrotas, restruktūrizavimas, priverstinis akcijų, dalių ar pajų pardavimas, yra susiję su bendrovėmis, tad tam tikra kompetencija bendrovių ginčiuose yra priskirta būtent apygardos teismams, tačiau apygardos teismai nėra ir ta teisminė institucija, kuri nenagrinėja daugiau jokių kitų ginčų apart kylančių iš bendrovių ar apskritai juridinių asmenų. Nesutikus su pirmosios instancijos teismo sprendimu galima paduoti apeliacinį skundą:

- Jeigu pirmosios instancijos teismas byloje buvo apylinkės, tuomet apeliacinis skundas teikiamas apygardos teismui;
- Jeigu pirmąją instanciją bylą nagrinėjo apygardos teismas, tuomet apeliacinis skundas teikiamas Lietuvos apeliaciniam teismui.

Apeliacinio teismo išnagrinėtą bylą taip pat galima skųsti kasacinio proceso tvarka – skundas teikiamas Lietuvos aukščiausiam teismui, kuris šioje stadijoje nenagrinėja faktinių bylos aplinkybių, o tiria tik teisės taikymo klausimus.

Panašesnis į Delavere egzistuojantį Kanclerio teismą, Lietuvoje būtų komercinio arbitražo teismas. Šiuo metu vienintelis toks veikiantis yra Vilniaus komercinio arbitražo teismas. Veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas.

Skirtumas tas, kad verslo ginčai arbitraže negali būti sprendžiami automatiškai – dėl tokio ginčų sprendimo būdo šalys turi susitarti. Arbitražo procesas šalims, ypač kilus ginčui iš verslo santykių, suteikia daug privalumų. Juos aprašo Vilniaus universiteto partnerystės docentas Albertas Šekštelo, straipsnyje „Arbitražas? Gal kitą kartą“: kodėl Lietuvos verslas nesinaudoja patogiu juridiniu įrankiu?“, kuriame nurodo, kad:

1. Arbitražas, galėtų būti daug patrauklesnis verslui dėl konfidencialumo – tiek arbitrai, tiek šalys turi pareigą neatskleisti arbitražo bylos aplinkybių viešai;
2. Operatyvumas – 2021 m. duomenimis Vilniaus komercinio arbitražo teisme bylos būdavo išnagrinėjamos per apytiksliai 6.2 mėnesio;
3. Galimybė pasirinkti arbitrus – šalys arbitraže gali pasirinkti tokius arbitrus, kurie labiausiai tinka jų situacijai, pvz. kilus ginčui dėl statybos aspektų, galima pasirinkti arbitrą išmanantį statybų teisę.
4. Proceso lankstumas – arbitraže procesas ne toks formalus, kaip teismuose.

Vilniaus komercinio arbitražo teismo naujausia paskelbta išnagrinėtų arbitražo bylų statistika, 2023 m. rodo, kad iš viso išnagrinėtos 32 bylos, kai tuo tarpu pirmosios instancijos teismai, remiantis Nacionalinės teismų administracijos pateikta statistika, civilinėse bylose išnagrinėjo ir priėmė sprendimą 42 515, iš kurių – 2552 bylų susijusių su juridiniais asmenimis. Žinoma, palyginimas labai bendrinis, bet tikėtina, kad jeigu tarp verslo subjektų būtų sudaryta daugiau arbitražinių išlygų, bylų skaičiai Vilniaus komerciniame arbitraže galėtų būti didesni. Klausimas – kas lemia savotišką pasyvumą, kodėl verslai pakankamai vangiai sudarinėja susitarimus spręsti ginčus arbitraže? Viena iš galimų priežasčių – apeliacijos proceso nebūvimas. Arbitražo procese nėra įprastinės apeliacijos, kaip teismuose, o sprendimus galima apskusti Lietuvos apeliaciniam teismui tik dėl nesąžiningo proceso, bet ne dėl pačios bylos esmės (Šekštelo, 2023).

Delavere veikiantis Kanclerio teismas (angl. Court of Chancery) yra vienas iš Delavero teismų sistemoje veikiančių teismų, skirtas nagrinėti, kaip nurodoma Oficialioje Delavero teismų sistemos svetainėje (angl. *The Official Website of the Delaware Judiciary*) – korporatyvinius ginčus, ginčus dėl fiduciarinių pareigų, turto, žemės pirkimo-pardavimo, nekilnojamojo turto nuosavybės teisių, bei apskritai, ginčus kylančius komercinių santykių ir sutarčių. Kanclerio teisme nėra prisiekusiųjų teismo (angl. *jury*). Šiame teisme bylas sprendžia teismo kancleris (angl. Chancellor), arba vice kancleris (angl. Vice Chancellor), priimdami išsamius rašytinius sprendimus. Taip pat paskiriamas ir teisėjas, kuris prižiūri bylos nagrinėjimo procesą, terminus ir kt. Jeigu teisėjas mato, kad kai kurie klausimai turi

būti sprendžiami prisiekusiųjų teismo, jis gali nurodyti, kad tokie klausimai bus nagrinėjami Aukštesniojo teismo kolegijos (angl. *Bar of the Superior Court*). Kanclerio teismas taiko ir elektroninį dokumentų teikimą. Kanceliarijos teismo procesinės taisyklės pakankamai laisvos – nenustatoma formalių tvarkaraščių ar procedūrų, leidžiama teismui ir šalims pagal poreikį pritaikyti bylos nagrinėjimą. Kanceliarijos teismo sprendimus galima apskųsti tiesiogiai Delavero Aukščiausiam Teismui (angl. Delaware Supreme Court). Tokia išimtinė specializacija, susijusi su verslo teisės ginčais, sukuria patikimą, greitai veikiančią ir kompetetingą ginčų sprendimo instituciją. Remiantis Oficialioje Delavero teismų sistemos svetainėje pateikta statistika, 2023 m. teismui pateikta 1310 bylų, iš kurių išnagrinėta 1240 bylų.

Teismų sistemos atžvilgiu, matomas skirtumas tarp to, ką turime Lietuvoje ir to kas egzistuoja Delavere. Išimtinio bendrovių ginčus sprendžiančio teismo, kaip Kanclerio teismas Delavere, Lietuvoje nėra, tačiau visgi yra panašumų – šalys sutartyje gali numatyti arbitražinę išlygą, jog kilusius ginčus spręs arbitražė, o šis turi panašumų į Kanclerio teismą, dėl to, kad abejose institucijose, bendrovių ginčą spręstu tos srities patyrę teisininkai.

IŠVADOS

1. Delavero efektas yra kompleksiškas reiškiny, susidedantis iš kelių esminių dalių: lankstaus teisinio reguliavimo, tokio, kuriame nenumatyta griežtų imperatyvių nuostatų, kur bendrovės yra laisvos reguliuoti savo veiklą taip kaip joms atrodo geriau, žinoma, nepažeidžiant kitų įstatymų; palankių sąlygų vadovybei – Delavero bendrovių teisiniu reguliavimu nustatyta daug galių direktorių valdybai priimti ar patvirtinti bei kitaip dalyvauti esminiuose pakeitimuose bendrovėje, o toks palankumas gali būti grindžiamas ilgalaikės bendrovės vertės apsauga, kai vietoje trumpalaikio pelno siekiančių akcininkų, sprendimus gali priimti direktorių valdyba suinteresuota bendrovės ilgalaikiu klestėjimu; efektyvus teismų mechanizmas – ne paslaptis, kad verslo santykiuose dažnai kyla ginčų, o ilgi teismo procesai yra įvairiapusiškai nuostolingi, tad specialiai tokiems ginčams pritaikytas teismas, kuriame teisėjai yra kvalifikuoti greitai ir tiksliai išnagrinėti kilusius ginčus yra didžiulis privalumas; teisinis stabilumas, nuspėjamumas – jį Delavere kuria nuosekli teismų praktika, bei drastiškai nesikeičiantis teisinis reguliavimas; mokestinio režimo ypatybės – įvairios pritaikytos mokesčių lengvatos, ypač verslams, kurių vienas iš pagrindinių tikslų yra pelno siekimas, bei apskritai mokestinis režimas, tampa svarbiu aspektu renkantis kur įsteigti bendrovę.

2. Nagrinėjant konkrečius teisės aktus – Europos Sąjungos ir Delavero, paties Delavero efekto pasireiškimas Europoje galima sakyti, kad yra matomas. Nors Europos Sąjunga, kaip darinys yra unikalus, tačiau ji turi didelę įtaką ir prie jos prisijungusioms valstybėms narėms, tad jeigu jos nustatomas teisinis reguliavimas yra pakankamai lankstus, galima tikėtis, kad didesnis ar mažesnis lankstumas pasireiškia ir valstybėse narėse. Išanalizuotais Europos Sąjungos aktais, bei lyginimo su Delavero teisiniu reguliavimu metu nustatyta, kad tai tikrai nėra viena kitai visiškai priešiškos teisinės sistemos. Panašumai atsispindi įstatymais suteiktomis laisvėmis – Delavere suteikiama laisvės bendrovei savo veikloje nustatyti kitokių ar papildomų taisyklių, Europos Sąjungoje – valstybių narių nacionaliniuose įstatymuose nustatyti kitokį reglamentavimą, arba pasirinkti iš kelių siūlomų variantų. Analizuojant Delavero efekto pasireiškimą, darbe buvo imama jo viršūnė pats Delaveras ir jo teisinį reguliavimas, todėl nustatyti panašumai tarp Delavero ir Europos Sąjungos reguliavimo dar labiau pagrindžia Delavero efekto egzistavimą Europoje.

3. Analogiškai kaip ir analizuojant Delavero efekto pasireiškimą Europoje, buvo analizuojamas ir jo pasireiškimas Lietuvoje. Analizės metu išryškėjo panašumų steigimosi procedūrose, valdymo organų struktūroje, mokesčių sistemoje, teismų sistemoje, tačiau kiekvienas iš šių aspektų tikrai nėra identiškas abejose jurisdikcijose. Nustatyti bendrovės

pamatinių dokumentų – Lietuvoje steigimo akto ar sutarties, bei įstatų, kurie yra privalomi, Delavere – steigimo pažymėjimo, kaip privalomo dokumento ir įstatų, kaip neprivalomo. Taip pat skirtumai ir valdymo organų kompetencijose – ypač akcininkų ir valdybos, kur Lietuvoje esminius bendrovės klausimus sprendžia visuotinis akcininkų susirinkimas, Delavere – esminiais bendrovės klausimais sprendimą prima valdyba, arba bent jau kitaip dalyvauja tokio sprendimo priėmime. Mokesčių sistemoje – pelno mokestis egzistuoja abejose jurisdikcijose, tačiau numatytas tiek skirtingas pelno mokesčio dydis, tiek prievolė jį mokėti – Lietuvoje mokamas tiek gaunant pajamas iš vykdomos veiklos jos teritorijoje, tiek ir už jos ribų, jeigu nėra atskiro susitarimo su konkrečia valstybe, Delavere – aiškiai numatyta, kad pelno mokestis mokamas tik nuo pajamų uždirbtų valstijos teritorijoje. Teismų sistema – nustatytas esminis skirtumas, kad Lietuvos teismų sistemoje neturime analogijos Delavero Kanclerio teismui, tačiau, Lietuvoje veikia iš esmės panašus Vilniaus komercinio arbitražo teismas, bet norint ginčus nagrinėti šiame teisme, šalys turi dėl to sutarti.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Specialioji literatūra:

1. FOX, E. (2021). *“Is there a Delaware effect for controlled firms?”* University of Michigan law school. Prieiga per internetą: <https://repository.law.umich.edu/articles/2193/>;
2. Amy Simmerman, William B. Chandler III, and David Berger, Wilson Sonsini Goodrich & Rosati (2024). *Delaware's Status as the Favored Corporate Home: Reflections and Considerations* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2025 m. vasario 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://corpgov.law.harvard.edu/2024/05/08/delawares-status-as-the-favored-corporate-home-reflections-and-considerations/>;
3. Rhee, R. J., (2023). *The Irrelevance of Delaware Corporate Law*. 48 Journal of Corporation Law 295, University of Florida Levin College of Law Research Paper No. 23-5. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=4195105>;
4. Greenwood, D.J.H. (2005). *Democracy and Delaware: The Mysterious Race to the Bottom/Top*. 23 Yale Law and Policy Review 381-454. Prieiga per internetą: <https://sites.hofstra.edu/daniel-greenwood/democracy-and-delaware-the-mysterious-race-to-the-bottom-top/>.
5. Bebchuk, L.A., Hamdani A., (2002). „*Vigorous Race or Leisurely Walk: Reconsidering the Competition Over Corporate Charters*“. The Yale Law Journal.
6. Bondarenko, P. (2025). *Downfall and bankruptcy in Enron scandal*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2025 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.britannica.com/event/Enron-scandal/Downfall-and-bankruptcy>;
7. Hayes, A. (2024). *The Rise and Fall of WorldCom: Story of a Scandal*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2025 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.investopedia.com/terms/w/worldcom.asp>;
8. Kahan, M., Kamar, E. (2008). *The Myth of State Competition in Corporate Law*. Stanford Law Review 679. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=334120;
9. Roe, M. J. (2003). *Delaware's Competition*. Harvard Law Review, vol. 117, Harvard Law and Economics Discussion Paper No. 432, Harvard Public Law Working Paper No. 49. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=354783>;

10. Chen, J. (2024). *What Is the Race to the Bottom?* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2025 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.investopedia.com/terms/r/race-bottom.asp>;
11. Miller, M. (2024). *Why incorporate in Delaware, Nevada, or Wyoming?* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2025 m. vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.wolterskluwer.com/en/expert-insights/why-incorporate-in-delaware-or-nevada>;
12. Weitzman, H. (2022). *What's the Matter with Delaware? How the First State Has Favored the Rich, Powerful and Criminal – and How It Costs Us All?* Princeton University Press.
13. Wayne, L. (2012). *How Delaware Thrives as a Corporate Tax Heaven.* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2025 m. vasario 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.nytimes.com/2012/07/01/business/how-delaware-thrives-as-a-corporate-tax-haven.html>;
14. Broughman, B. J., Fried, J. M., Ibrahim, D. M., (2014). *Delaware Law as Lingua Franca: Theory and Evidence.* 57 Journal of Law and Economics 865-895. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=2117967> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2117967>
15. Taylor, T. (2023). *Fiduciary Duties of Majority and Minority Shareholders in Corporate Law.* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2025 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.avisenlegal.com/fiduciary-duties-of-majority-and-minority-shareholders-in-corporate-law/>;
16. Melson, B. (2025). *Who are Officers in a Delaware Corporation and What Is Their Role?* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2025 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.delawareinc.com/blog/what-is-the-role-of-officers-in-a-delaware-corporation/>;
17. Šekštelo, A. (2023). „Arbitražas? Gal kitą kartą“: kodėl Lietuvos verslas nesinaudoja patogių juridinių įrankių? [interaktyvus]. [Žiūrėta 2025 m. kovo 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/izvalgos/2023/02/15/a-sekstelo-arbitrazas-gal-kita-karta-kodel-lietuvos-verslas-nesinaudoja-patogių-juridinių-irankių>.

Teisės norminiai aktai:

1. Europos Sąjungos teisės aktai:

1.1. 2011 m. lapkričio 30 d. Tarybos direktyva 2011/96/ES dėl bendrosios mokesčių sistemos, taikomos įvairių valstybių narių patronuojančioms ir dukterinėms bendrovėms (nauja redakcija). *OL L 345, 29/12/2011, p. 8—16*;

1.2. 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų (kodifikuota redakcija) (Tekstas svarbus EEE). *OL L 169, 2017 6 30, p. 46—127*.

2. Lietuvos Respublikos teisės aktai:

2.1. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (2000). Valstybės žinios, Nr. 64-1914;

2.2. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas (2002). Valstybės žinios, Nr. 35-1271;

2.3. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas (2001). Valstybės žinios, Nr. 110-3992;

2.4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). Valstybės žinios, Nr. 74-2262;

2.5. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (2002). Valstybės žinios, Nr. 36-1340;

2.6. Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos fondų įstatymas (1996). Valstybės žinios, Nr. 32-787;

2.7. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas (1996). Valstybės žinios, Nr. 39-961;

2.8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr. 1407 „Dėl juridinių asmenų registro nuostatų patvirtinimo“. Valstybės žinios, Nr. 107-4810.

3. Delavero valstijos teisės aktai:

3.1. Delavero Generalinė Asamblėja. *Delavero kodeksas, 8 skyrius Bendrovės*. [interaktyvus]. The Delaware Code Online. Prieiga per internetą: <https://delcode.delaware.gov/title8/>. [Žiūrėta 2025 m. kovo 28 d.];

3.2. Delavero Generalinė Asamblėja. *Delavero kodeksas, 30 skyrius Valstijos mokesčiai* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://delcode.delaware.gov/title30/index.html>. [Žiūrėta 2025 m. kovo 28 d.];

3.3. The Sarbanes-Oxley act (2002). Prieiga per internetą: <https://www.congress.gov/bill/107th-congress/house-bill/3763>. [Žiūrėta 2025 m. vasario 10 d.].

Kiti šaltiniai:

1. Dealware Division of Corporations. *Annual Report statistics* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://corp.delaware.gov/stats/>. [Žiūrėta 2025 n. vasario 19 d.];

2. Verslo žinios. Žodynas. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://zodynas.vz.lt/Mokestis-prie-saltinio>. [Žiūrėta 2025 m. kovo 28 d.]. Cituota Vainienė, R. (2008). *Ekonomikos terminų žodynas: apie 1400 terminų*. Vilnius : Tyto alba;

3. VĮ Registrų centras. *Juridinio asmens steigimas* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.registrucentras.lt/p/671>. [Žiūrėta 2025 m. kovo 28 d.];

4. Valstybinė mokesčių inspekcija. *Tarifai (5 str.)* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/evmi/en/tarifai-5-str.-> . [Žiūrėta 2025 m. kovo 28 d.];

5. Valstybinė mokesčių inspekcija. *Kada juridiniai asmenys privalo registruotis mokesčių mokėtojais PVM mokėtojais* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/evmi/en/kada-privaloma-registruotis-pvm-mok%C4%97toju->. [Žiūrėta 2025 m. kovo 28 d.];

6. Nacionalinė teismų administracija. *Statistika* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>. [Žiūrėta 2025 m. kovo 28 d.];

7. Vilniaus komercinio arbitražo teismas. *Statistika* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.arbitrazas.lt/statistika1.htm>. [Žiūrėta 2025 m. kovo 28 d.];

8.The Official Website of the Delaware Judiciary. *Jurisdiction of the Court of Chancery* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://courts.delaware.gov/chancery/jurisdiction.aspx>. [Žiūrėta 2025 m. kovo 28 d.];

9. Dealware Division of Corporations. *Annual Report statistics* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://corp.delaware.gov/stats/>. [Žiūrėta 2025 n. vasario 19 d.];
10. Delaware corporate law. *Facts and Myths* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://corplaw.delaware.gov/facts-and-myths/>. [Žiūrėta 2025 m. vasario 9 d.];
11. Gary Mehta, CPA, EA. Understand Accounting and Taxes behind Delaware Holding Companies [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://cpadelaware.net/blog/f/understand-accounting-and-taxes-behind-delaware-holding-companies?blogcategory=CPA>. [Žiūrėta 2025 m. kovo 29 d.].

SANTRAUKA

„Delavero“ efektas bendrovių teisėje

Austėja Leliūnaitė

Magistro darbe analizuojamas „Delavero“ efekto pasireiškimas bendrovių teisiniame reguliavime, siekiant išanalizuoti pirmiausiai paties efekto esmę, jo sudedamąsias dalis – konkrečius aspektus, kas sudaro, sukuria „Delavero“ efektą kaip reiškinių. Taip pat analizuojamos ir šį reiškinių sudarančios teorijos – reguliavimo konkurencijos teorija, „lenktynių į viršų“ bei „lenktynių aukštyn“ teorijos, siekiant įvairiapusiškai atskleisti „Delavero“ efekto reiškinių. Pateikiama istorinė analizė, kaip susiformavo Delavero valstijoje bendrovių teisinis reguliavimas, siekiant suteikti aiškumo, kur yra „Delavero“ efekto šaknys, bei kas tokio buvo sukurta Delavero teisiniame reguliavime, jog dabar kalbame apie tai, kaip apie reiškinių.

Siekiant išlaikyti darbo aktualumą, tolesniuose darbo skyriuose analizuojamas Europos Sąjungos nustatytas teisinis reguliavimas, lyginant jį su Delavero teisiniu reguliavimu, būtent siekiant įvertinti, ar „Delavero“ efektas pasireiškia Europos Sąjungos teisiniame reguliavime, kaip tai atrodo realybėje, lyginant konkrečius galiojančius teisės aktus, nustatant panašumus bei skirtumus.

Paskutinėje šio magistro darbo dalyje analizuojamas Lietuvos Respublikos bendrovių teisės reguliavimas, taip pat lyginant jį su galiojančiu bendrovių teisės reguliavimu Delavere, įtraukiant kitų susijusių aspektų – mokesčių bei teismų sistemas. Nagrinėjant abiejų jurisdikcijų teisinius reguliavimus magistro darbe nustatoma, ar „Delavero“ efektas pasireiškia Lietuvos Respublikos teisiniame reguliavime, nurodomi panašumai ir skirtumai.

SUMMARY

„Delaware“ effect in Company Law

Austėja Leliūnaitė

The Master's thesis analyses the manifestation of the "Delaware" effect in corporate regulation in order to analyze first of all the essence of the effect itself, its components - the specific aspects that make up, create the "Delaware" effect as a phenomenon. The theories that make up the phenomenon, such as regulatory competition theory, race to the top and race to the bottom, are also analyzed in order to shed light on the phenomenon of the Delaware Effect in its various dimensions. A historical analysis of the development of corporate regulation in Delaware is provided to provide clarity on the roots of the Delaware Effect and what has been created in Delaware regulation that we are now talking about as a phenomenon.

In order to maintain the relevance of the thesis, the following chapters of the thesis analyse the legal framework established by the European Union in comparison with the Delaware legal framework, namely in order to assess whether the "Delaware" effect is manifested in the European Union legal framework, what it looks like in reality, by comparing the specific legislation in force, and by identifying the similarities and differences.

The last part of this Master's thesis analyses the company law regulation of the Republic of Lithuania, comparing it with the current company law regulation in Delaware, including other related aspects such as the tax and judicial systems. By examining the legal frameworks of both jurisdictions, the Master's thesis determines whether the "Delaware" effect manifests itself in the legal framework of the Republic of Lithuania, and points out similarities and differences.